

Előfizetési felhívás

MAGYAR SAJTÓ

politikai napilap
1865-diki évi folyamára.

Felelős szerkesztő
PAKH ALBERT.

Az eszmék fejlődése, a politikai élet hazánkban is egy új korszak küszöbén áll, s a politikai lapok fontossága és komoly feladata újra előtérbe lép. Az eszmék harcza megindult, s azon idő közeledik, hogy a törvényesség és jog vitatása ismét napirendre kerül.

Hazánk törvényes igazságnak kivívása és megállapítása a cél, mely már a birodalom központján is megindult szellemi mozgalomnak egyik főtárgyát képezi, s ezt fogja képezni nem sokára nálunk is. A közügyekben jártas és hazafeltámasztó férfiakra, politikai jellemre, okos és gondolkodó emberekre lesz ismét nagyobb szükségünk, mint volt valaha. S a tekintetben a politikai lapokat nagy és fontos szerep várja. Nem csupán egyszerű referenseit lehetnek többé a napi eseményeknek, hanem hisszük, be fog követelni magától azon idő is, hogy az ügyek menetébe buzditólag s irányadólag is belenyúlhatnak.

A „Magyar Sajtó” érzi e feladat fontosságát s örömmel várja azon pillanatot, hogy kiszabott hatáskörében, szellemi s anyagi eszközeinek teljes igénybevétele, helyét ezúttal is becsülettel megállhassa. A szerkesztőség, az általa kezelt lap eddigi működésére utalva, valóban nem keres nagyhangú szavakat, midőn azt igéri, hogy a „Magyar Sajtó”, a körülmények változtatásával is, azon táborban fogja lobogtatni zászlóját, a hol a törvényesség, szabadelvűség s felvilágosodott hazafiság tanainak hirdetői gyülekeznek s vélemények, minden egyéb tekintettel függetlenül és önállóan mondatnak ki.

Intézkedtünk, hogy a „Magyar Sajtó” avatott munkatársak, bel- és külföldi tudósítók által gyámolvira, feladatának minél teljesebben megfelelhessen. Közleményeink gyorsasága, rendezett változatossága s kufforrásaink hiteltessége — a lap jelen ocsó ára mellett s kényelmes, kisebb alakjában is — elismeréssel találkozott, s az olvasó-közönség igényeinek méltóan megfelelhetni, jövőre még inkább lesz módunk és alkalmunk.

A lap ára s alakja az eddigi marad. Azonban ha a viszonyok változása s a közlendő tárgyak szaporodása úgy hozza magával, a „Magyar Sajtó” nem fog késmi, tartalmi bővítéssel s alakja nagobbításával, a kor követeléseinek sz irányban is elmozdítani. Ohajunk, bár ez idő, a tevékenység és mozgalmasság élet e napjai melőbb bekövetkezzenek!

Pest, december elején 1864.

Heckenast Gusztáv,
kiadó-tulajdonos.

Előfizetési feltételek:

Postán küldve:

Évnyegyre (január—márczius)	3 ft. 50 kr.
Félévre (január—június)	7 „ —
Egész évre (január—december)	14 „ —

Buda-Pesten hához hordva:

Évnyegyre (január—márczius)	3 ft. — kr.
Félévre (január—június)	6 „ —
Egész évre (január—december)	12 „ —

Tíz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tisztelet-példánnyal szolgálunk. — A pézses levelek bérmentes küldése körélik.

A Magyar Sajtó kiadó-hivatala.
(Pest, egyetem-utca 4-ik sz. a.)

Hirdetmény.

A kis-kun-halasi gőzmalom, Magyarország első rendű rozsvidekeinek egyikén, ajánlja a t. sz. fogyasztó- és kereskedő-közönségnek 82 fontos, rozsból kiváló gondallal készített rozsz-örleményeit következő árakért:

1. sz. rozsláng, helyben 3 ft. 80 kr., a félégyházi vaspálya-állomásnál 4 ft. 20 kr.
2. sz. közönséges kenyérliszt, helyben 2 ft. 20 kr., a félégyházi vaspálya-állomásnál 2 ft. 60 kr.
- Rozskorpa, helyben 1 ft. 20 kr., Félégyházi 1 ft. 60 kr.

A kitért árak csak nélkül számítvak, 20 másszt meghaladó megrendeléseknél 5% leszámitástik.

Bővebb értesülés szereshető a nevezett gőzmalom igazgatónál, kihez a bérmentes megrendelések is intézendők.

Halas, decz. 22-én 1864. 935 (1-3)

Mindennemű **takaró-papírosok** (Makulatur) kaphatók Pesten, egyetem-utca 4-ik sz. a.

GROSZMANN,

tudor,
szem- és fül-orvos.

tizenhatsz évi orvosi gyakorlatának tapasztalatai és a legkiválóbb európai tanárok utasításai szerint gyógyít. Rendelési órái a József-téri 11-ik számú Grosz-házban, minden hétköznapon délelőtt 11 órától 12-ig, és délutáni 2 órától 4-ig. — Szegények számára ingyen minden vasárnap a délelőtti órákban. 819 (5-6)

A sárospataki közönséges malomköveknek ára, az 1864-ik évi december 10-ke előtt szokott áron alul, a bányában vásártól kedvezt mindaddig, míg a most készületben levő malomkövek el nem kelnek, egy harmadrésszel alább bocsátatnak. 921 (2-0)

Láczay Szabó Károly.

Az általánosan elismert valódi s egészen frissen érkezett

SCHEEBERGERI NÖVÉNY-ALLOP

mell- s tüdőbetegek számára.

továbbá : rekedtség, náthaláz, ingerköhögés, mellszorongás, elnyálkásodás, torokgyulladások s nehéz légzés ellen, — egészen friss minőségben kapható : **PESTEN : Dr. Wagner D.** gyógyszerész a váci-uton, — **Török József**, gyógyszerész király-utczában 7-ik sz. a., — **Thalmayer A.** és **társai**, — **Osztolszky F.**, — **Schirk J.**, — és **Gerhardt A.** uraknál.

BUDÁN : Schwarzmeyer J. gyógyszerész urnál.

Aradon : Probst F. J. **Aszódon :** Sperlagh J. gyógyszerész. **Baján :** Klenautz J. **Baltonyan :** Bignio K. **Belgrádon :** Nicolacovic test. **Besztercezen :** Dietrich és Fleischer **Bonyhádon :** Kramolin J. gy. **Brassóban :** Gyertyánfy, Fabick E. és Jekelius gysz. **Brodban :** Valentovic gy. **Csaktornyan :** Kársz A. **Csazon :** Borsay F. gysz. **Debreczenben :** Göltl N. gy. **Deesen :** Krémer S. **Detván :** Braunmüller J. gy. **Devecesterben :** Hoffmann B. **Egerben :** Wessely gyógyszerész. **Eperjesen :** Zembergy Ign. **Ereszkujvar :** Conlogon ign. **Eszéken :** Thürmer fiai, Des-sáthy, Kawylovicz gysz. **Győrött :** Brunner F. **Gyalán :** Lukács gysz. **Haezfeld :** Hagelschmidt V. **Hátsegen :** Mátyes B. gysz. **Polyságon :** Mikulási T. **Janosházán :** Kuna gysz. **Jolsvan :** Maletor gysz. **Kaposvárt :** Schröder J. gy. **Karánseberben :** Weber A. gy. **Károlyfehérvárt :** Fischer Ed. gyógyszer. **Károlyvárt :** Benich J. **Kaasan :** Eschwig E. **Keeskemetén :** Papp M. **Kis-Markánban :** Kodolányi gysz. és Spatay A. **Kis-Martvánban :** Kodolányi gysz. **Kölkösvárt :** Megay C. M. **Körmöczsön :** Drakóczy gy. **Egy üveg ára 1 forint 26 krajczár.**

Köszegen : Strehle gyógyszerész. **Kubliában :** Stojánovic **Kun-Sz. Miklós :** Stoitte A. **Lócsén :** Lehrer S. J. gysz. **Lublón :** Krivácsy gyógyszer. **Lugoson :** Arnold J. **Marosvásárhely :** Jenev gy. **Medlason :** Breiner K. **Mikolczon :** Spuller J. **Mitrovicz :** Kerstonohics A. **Mohácson :** Pyker Gyula gy. és Kögel D. **Mosonban :** Pranter J. gysz. **Munkacsón :** Gröttier L. **Nagybányán :** Horacek J. **Nagy-Beeskerekben :** Nedelkovic és Haidegger. **Nagy-Kanisán :** Welisch és Lovack gyógyszer. **Nagy-Károly :** Schöberl C. **Nagy-Kilitán :** Komka A. J. **N. Szalontán :** Wölffel S. gy. **Nagyszombatban :** Pantorschek B. gyógyszer. **Nagyváradon :** Janky A. **Nezsiderben :** Fuchs J. **Nyiregyházaán :** Häsneh Ed. gysz. **Nyitraán :** dr. Láng E. **Oroszházán :** Vangyel M. **Pancsován :** Graf gysz. **Pécsét :** Kunz Nándor. **Posegán :** Balogh gyógyszer. **Posonyban :** Schneeberger és Dussil gysz. **Putnokon :** Szepessy gysz. **Rekasón :** Boromi K. gysz. **Rimaszombat Hamalisk gy.** **Rosnyon :** Pasch J. gysz. **Ruman :** Militinowicz S. **Szabadkán :** Hofbauer I. gy. **Szarvason :** Réthy V.

Sástyanban : Mücke A. gy. **Saathmaron :** Juracko D. **S. A. Ujhelyen :** Deutsch J. **Szászváros :** Sándor R. gy. **Segesvar :** Misesbacher J. **Székesfehérvár :** Say R. gyógyszer. **Selmeczen :** Breymann. **S. Sz. Györgyön :** Ötvös P. gyógyszer. **Szenteseen :** Eissdorfer G. gy. és Prohaszka Gyula. **Szent-Miklósan :** Haluschka P. gysz. **Serajevoiban :** Gyuleka N. G. **Siklósan :** Nyers S. gysz. **Szilcsken :** Kubányi F. **Szombathelyen :** Mittermayer gysz. **Sopron :** Voga és Rupp-recht. **Tatán :** Nierth F. gysz. **Temesvar :** Kraul és Roth gyógyszer. **Tokajban :** Krötzer A. gy. **Tordán :** Welits és Wolf. **Török-Szent-Miklós :** Pillosz M. **Trencsenben :** Simon A. gy. **Unghvárt :** Telendy gysz. és özv. Benesch P. **Ujvidéken :** Schreiber F. **Vácson :** Tragor A. **Varanón :** Elizár gysz. **Varasdon :** Halter gysz. **Verseczen :** Herzog gysz. **Veszprém :** Frenmel. **Zalaiban :** Mégay Gyula. **Zentán :** Waits testvérek uraknál. **Zimony :** Ivánovic és fia. **Zombor :** Stein fia Márk. **Zsombokrét :** Neumann M.

Wilhelm Ferencz egészségi alma-bora és alma-czetje
kitünő szer : gyomorfájás, rögzött hasszorulás, mellgörcsök, fejkiszívny s vértolulás ellen, csizos és köszvényes bajokban stb. — **Ára 50 kr.**
A füraktár létezik **Bittner Gyula** gyógyszerésznél Gloggnitzban.
Az Allop igen hideg és szellős helyet igényel. 814 (6-6)

Megjelent, s minden hazai könyvárusnál található:

MAGYARORSZÁG

sarkalatos törvényei és államjogi fejlődése 1848-ig.

Irtá

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN.

A „legnagyobb magyar” akkor is, midőn már szive megtört, egyedül hazája sorsa felett tűnődött, — s a dicőölt s gondteljes napjainak egyik drága emlékeit nyeri a magyar közönség a jelen lapokban, a melyekben velős rövidséggel, de a legteljesebben s időnkinti fejlődés szintjű, mint logikai összefüggésben érthetőleg ismerteti meg Magyarország történeti alkotmányos jogalapjait. — Pest 1864.

936 (1-3) **Engenberger F. akad. könyvkereskedése.**

Előfizetési feltételek 1865-dik évre : a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt : Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft. — Csupán Vasárnapi Ujság : Egész évre 6 ft. Félévre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok : Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

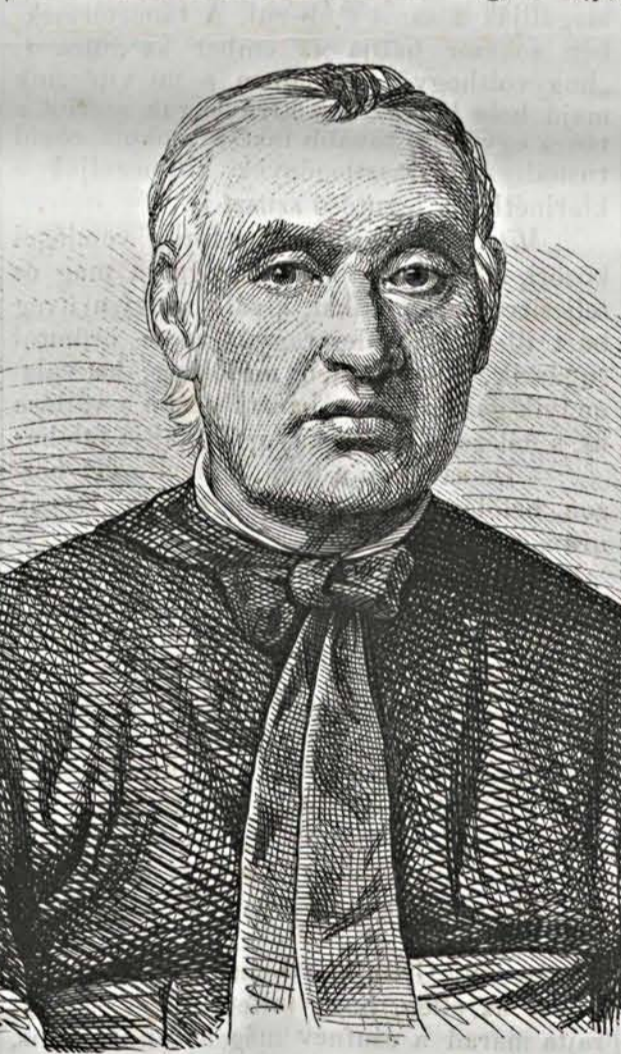
Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg, 1863. november 1-től kezdve : Egy, négyezer hasdbött petit sor ára, vagy annak helye egyezeri igtatásnál 10 krba ; háromsor- vagy többesori igtatásnál csak 7 krba számítottik. — Külföldre névze kiadó-hivatalunk számára hirdetőnyelket elfogad, **Hamburg és Altonában : Haasenstein és Vogler.** — **M. Frankfurtban : Otto Mollien és Jaeger** könyvkereskedése; **Bécsben : Oppelik Alajos.** — és **Pesten : a kertész-gazdasági ügynökség is.** József-tér, 14. sz. a. Bőlyeg-díj, külön minden igtatás után 30 kraj.

Nagy Mihály, superintendens.

Azon sok érdemi férfi, kinek életrajzát adjuk, a jelen évben fogja egyházi hivataloskodása félszázados ünnepét ülni. Egyike ő a magyarországi protestans egyház azon kormányférfiainak, kik tudományuk s rendületlen honszeretetük által a nyilvános élet elismerő tiszteletét bírják. Tekintve azt az elvitáztatlan tehetséget s eljárás iildomot, miket a már hajlott koru, de még mindig ifju lelki s testben is egészséges főpásztor, az egyházügyek kormányzásában tanúsított s tekintve a helyzet gyakran ismétlődő kényes voltát, melynélfogva a közpolitikai dolgokkal is nem egyszer érintkező protestáns egyházügyek törvényes rendben-tartása oly államférfiui tapintatosságot is igényel, melyről a főpásztor egyházkormányzó életének folytán már több alkalommal győződött meg : ez életrajz már rég megérdemli vala a nyilvánosságot, hogy ha annak korábbi közzétételéle ama szerénység nem tartóztatja, mely az egyszerűség csendét szerető főpásztor egyik legkedvesebb jellemvonását képezi.

Nagy Mihály, dunántuli hely. hitv. superintendens s rév-komáromi lelkész, Győrmegeében Rétalapon 1788-dik évi decz. 14-kén született, tehát ez idén már 77-dik évét töltendi be. Rétalap-rol azonban a család csakhamar Veszprémmegeébe Ajkára, az anyai jószágra költözött. A közép és főiskolai tudományokat Pápán, az irodalmilag is jelesen ismert **Tóth Ferencz,** később superintendens s **Márton József** tanárok vezetése alatt végezte, és pedig oly kitünő sikerrel, hogy azok bevégzése után ugyanazon főtanodában a retorikai és logikai tantárgyakat másfél évig tanította, a mikor közfigyelmet nyert szép tehetsége s szorgalma következtében seniorrá lett. 1813-ban végzévén az iskolai seniorságot, míg a főiskolától távol, művelt lelki szülénel tartózkodnék, a pápai főtanoda történelmi tanárává választottat, de oly feltétellel, hogy előbb a külföldi tanintézeteket meglátogassa. Még a fentebbi

évből ősszel utnak is indult, legelsőben is Bécsben telepedvén meg, hol a természet-és vegytani tárgyakból rendkívüli előadásokat hallgatott; s innét 1814-ben utazott tovább Németországba, a magyar történelem és bölcsészet koszosz írói **Peczely József** és **Hetényi János** társaságában, másfél évet töltvén a jénai, göttingai és marburgi egyetemek sikerdús látogatásában. — Rendes és nyilvános tanárságát tehát a dunántuli egyházkerületben, 1815-ben kezdette meg, és így,

NAGY MIHÁLY.

1821-ig folytatta, a mikor a komárommegeyi vagyonos és népes Kócs helység egyháza hivta meg rendes lelkészeül. Mint kócsi lelkész, alapos tudományossága és ékes szónoklata által csakhamar magára vonta a tatai egyházmegeye figyelmét, s így lett már 1822-ben ugyanazon megeyének jegyzője, 1826-ban helyettes s a következő évben rendes esperese. Mint esperes, ugy a társadalmi, mint a megeyi közéletben is befolyásos szereplésre volt hivatva azon kitünő készségével s ismereteivel fogva, melyekkel magát minden irányban megkedvelteté. Ez időre esik házassága is Komárommegeye egyik előkelő családjá magas műveltségű tagjával, **Thaly Agnes** asszonyssággal. — Velős szónoki tehetségének újabb elismerését nyerte az által, hogy az 1839/40-diki országgyűlésre az egyházkerület részéről hitezőnokul választott, hol gr. **Teleki József,** b. **Vay Miklós** és idős **Pázmándy Dénes,** valamint a kedélyes **Palóczy Lászlóval** benső baráti viszonyban élt, s minden oly követi értekezletbe, melynek tárgya a vallásügyi viszonyok rendezése volt, bizodalommal hivatott meg. Az országgyűlés végetével az egyházkerületnek egyházi főjegyzőjévé, s végre 1845-ben a megboldogult **Tóth Ferencz** helyébe minden részről nyilvánult teljes bizodalommal **superintendenssé** választottat meg. Világi elnöktársa akkor id. **Pázmándy Dénes** volt, mint köztisztelőben állott kerületi főgondnok, kinek bölcs és erélyes közreműködésével ugy a rend, mint igazságkiszolgáltatás érdekében sok közhasznu intézkedés történt.

1845-ben a komáromi egyház első lelkészi állomása **Szondy Lászlónak** N. Kállóba lett elvitele által üresedésbe jöven, az egész kerületben legnépesebb egyházközösség egyedül őt óhajtotta lelkészül megnyerni, s e végből igen számos és fényes küldöttség fel is kérte. Itt iktatattott be nagy számu vidéki vendég és nép örömteljes részvéte mellett superintendensi nagy fontosságu hivatalába

a híres debreczeni lelkész és tiszántuli superintendens néhai *Szoboszlai Pap* István által. Nemsokára azután az ő számára is megnyílt a beiktatás ünnepélyes cselekvényének apostoli alkalmá, midőn a dunamelleki egyházkerület superintendensének, néhai *Polgár Mihálynak* Kecske-métre, s ennek halálával ismét a ma is életben levő s közösen tisztelt *Török Pál* superintendens beiktatására Pestre hivatott meg, az ünnepelő egyházak részéről mindegyik alkalommal kitűnő díszű ezüst billikommal tiszteltetvén meg.

A köztisztviselésben álló főpásztor azóta is lankadatlan erélyvel s munkássággal szenteli idejét agy superintendens, mint lelkészi hivatalának; valóban csodálni lehet a már hajlott korú s jelenleg a ref. superintendens közt legidősb főpapban, ama még mindig ifjú hevületű tevékenységet, mely szerint az ünnepnapokon mindig s majd minden második va-árnap ő szónokol; s csodálni továbbá a ritka éberségű emlékezőtehetséget, melynek tanj-leit kedélyes és vidám szellemű társalgásai s elbeszélései folytán minden társaság valódi örömmel és élvezettel tapasztalja.

Vigan e rövid életben!

(1840.)

Ma még örülsz az élet víg zajának. — S holnap talán a sír homálya fedl! S miként ha soha nem is élél volna, Egy rövid év, — s elhangzott már neved. Egyedül már csak sötétlő fejfádnak Ajka szól rólad némán, hidegen. Te, kit szárnyára nem vón hír, dicsőség, Feledve vagy, ha zár a sirverem.

Hallottam én a gyászfelek keservét; S egy óra multán hangos kacaját; Jó hogy nem hallja a sírjában nyugvó, Saját torának vidda zaját! Sötét könnyű helyeit az előlő bornak Píros csöppje foly szét a gyászmezen. Te, kit szárnyára nem vón hír, dicsőség, Feledve vagy, ha zár a sirverem.

Lefolyt a gyászév, ifju özvegyednek Szemén a bánat már málon borong; Mint dalló m'ha az ébredő tavaszban, Földélt keblén rajgó álma zsong; Kizöldült újra a vágy zsongja bokra, Több, több virágot hajt az értelem. Te, kit szárnyára nem vón hír, dicsőség, Feledve vagy, ha zár a sirverem.

És te a földből még tán visszavágnál, Elődbe futna hű nód, azt hiszed? Maradj; lehet, hogy örömet zavarnál: Rózsás menyasszonyt, vig nászünnepe. Ne higgy a habnak és az emberszívnek; Nyomod eltűnik rólok hírtelen. Te, kit szárnyára nem vón hír, dicsőség, Feledve vagy, ha zár a sirverem.

Meg-megfordulsz még az évek folytában Leghűbb barátok ajkain: „Szegény! Hányszor vígadtunk együtt! — megtört szemmel Mint esüggött rajtam végső estéjén! Elhalványul majd a mult lelke tükrén; Új képeket tár fel a jelen. Te, kit szárnyára nem vón hír, dicsőség, Feledve vagy, ha zár a sirverem.

Fejűd kidől majd, sírhalmod beroskad, Mind a ki ismert, elporhadva rég; Hány és hány gazdát váltott ősi házad! Új nemzedéktől zajlik a vidék. Szíraz levélként a családfa ágán Fűgész már csupán: holtnev, emléktelen. Te, kit szárnyára nem vón hír, dicsőség, Feledve vagy, ha zár a sirverem.

Magáról szólók, s rólatok barátim: Egyszerű fuk, bor-s dalezimbórák! Most vígadunk, mert nekünk túl az éltén Egy gödrön kívül e föld mit sem ad. A mit nekünk szánt: zene, hölgy, barátság, Ez mind innen a sírhalmom terem. Vigan! Rövid a mi részünk; — kétszerte Csüggünk hát e szép, nyájas életen!

Szemere Miklós.

Egy nóta meséje.

Népies beszély.

(Folytatás.)

II.

A nagykorosma előtti téren vigan volt a fiatalok vasárnap délután. Szép zöld pázsit terült el a korcsma előtt, a melyet a „mitetszik“ ur, a korcsma kisbaltos árendása, még öntötetett is, csak hogy kényelmes táncz helyül szolgáljon, s így, minél több bor fogyjon el, a mi a vigalmaknál meg is szokott történni. Némelyik betyárosabb legény kiviszi az üveget s úgy tánczol, egyik kezében a borospalack, a másikban a babája.

A három szál cigány keservesen muzsikál. Nem is lehet megfélelőbben kifejezni működésüket, mert a klarinétos játsza a primás szerepét, nagyokat rikkantgatva hangos zeneszerével; a kontrás gyönyörűen szekundál, a bőgös bele-bele dümög, s készen van a — muzsika. Nagyon jó ez ott, a hol szilárd akarattal a mulatásra.

Itt pedig megvan a szilárd akarattal. Az eredeti, megvesztegetlen jökevd, a nép jókedve, tör magának utat; lobog a pántlika, fűdros rokolya, az ingujjak felduzzadnak, peng a sarkantyú s a jővéru, erőteljes népesség nagyokat kurjongatva tánczolja a cifra magyar táncot, némelyik legény kirakva pogányul, tempóra, hogy akármelyik balletmester se különbön.

A tömeg egészen összegomolyodik; alig lehet egyes arcot megkülönböztetni a sebes, szüntelen változó mozgásban.

— Huzzad cigány a ki áldod van! — kiabálják a legények, a mint a zene a legfrissibe vág be, melyet csak a cigányok tudnak s mely közönségesen a nóta végét jelenti. S a táncz folytatása megmutatja, hogy nem szájhősök, kik ezt kiabálják, hanem megállják a sarat emberül. A tánczteremben sokszor hallja az ember az „ujrá-t“, „hogyvohog?“-ot; hanem a mi vitézeink majd bele halnak, ha kivánságuk szerint a táncz egy kissé tovább tart a szokott rövid tansnál. A parasztleányek kitánczolják a klarinétból a legutolsó szusz is.

„Mitetszik ur“ ott síróg-forog vendégei között, szives készséggel hallgatva meg és teljesítve parancsait, kivált ha egy újüveg bort illetnek. Széles ragyás arca örömtől sugárzik, s jókedvűen mosolyog, ha valamelyik gazda-legény barátságosan a vállára üt, s délczeg hányivetiséggel kiáltja fülébe: — De savanyu a bora, hanem azért hozzon belőle még egy üveggel, „mi tetszik uram.“

Nem késik nyájasan mentegetni magát: — Nem ért meg a szülő az idén, azért savanyu a bor!

Aztán hozzá teszi: — De hamis maga, Palya öcsém. Tudja, hogy enzem Grübelesznek, Grübelesz Emmánuelnek linak s mégis mindig „mitetsziknek“ szólit. Egyszer majd nem tetszik.

— No, no! — engesztelik a legények. — Ne dúzza fel azt a kajla orrát. Nem látjuk mi kimondani az igazi nevét, aztán mindenki úgy híja.

Szegény Grübelesz Emmánuel ur protestálhat az ellen, hogy mitetszik-nek híjják; rajta marad a csufnév még az unokáján is, hacsak más vidékre nem költözik. Arra pedig úgy tett szert, hogy mikor megtelepült a faluban, hát csak nagyon kis boltja volt, alázatossodott tehát a falu népe előtt szörnyen, s mindenkit úgy fogadott, hogy: „mi tetszik, ifjasszony?“ — „mi tetszik kigyelmed?“ innen aztán rajta maradt a mitetszik név, nem is mossa le róla többé senki. Pedig mióta megszédte magát, s a fiát Pesten járta iskolába, nagyon restelli a dolgot. A

szíve különben jó, és szereti a népet, azért restelkedése csak ily ártatlan ellenzésben nyilvánul, a mivel aztán senki sem törődik.

Javában folyt a mulatság, midőn a kör szélén álló nézőközönség közé, mely leginkább tánczolni vágyó, de senkinek sem kellő öregebb leányokból és asszonyokból állott, a kik azzal töltötték idejüket, hogy szólíták egymás közt a tánczolókat, egy fiatal szőke leány lépett.

Épen akkor jött ki a korcsma nyitott ajtaján egy nyalka legény, s a mint elment a leány mellett, megölelte a derekát s beleragadt a tánczba. Ezzel azt akarta jelenteni, hogy: „szabad eszedeznem?“

A leány majdnem felsikoltott ijedében; szinte haraggal tekintett a legényre, mint a ki nem szereti az ilyen tréfát. De a legény erősen átölelve tartotta egyik kezével, a másikkal félrevágva bokrétás kalapját, s beleigazodva a taktusba, úgy megaprotzta a kis leánnyal a csárdást, mint annak a rendje.

A kis lány aztán nem is látszott nehezeltetni. A mint megnézte tánczosát, mindjárt látta, hogy annál nincs derekabb, takarosabb legény a vígadók között. A mi bojtárunk volt, a Pattinusz Józsi, igazi nevén: Kerekes József, vagy Józsep, mint az ottani tájszólás ejtette.

A legénynek is el kellett ismernie, hogy a kis leány, a kit csak úgy vaktában kapott bele a tánczba, módos egy teremés. Akár valami kisasszony! Szép halavány orcsája volt, élénk nagy szeme és piezi piros szája; fekete haja szép tarka pántlikába volt fonva; ingválla, kék pettyes víganója illett neki nagyon, de még a cipellő is kicsi lábaira. Derék kis leány volt; a legény majd elnyelte szemével, úgy megbámulta az első tekintet után.

A leány szemérmesen lesütötte szemét a tízes nézés elől. A legénynek még jobban megrtszett e miatt. Meg is diesértte magában érte: jó, ártatlan kis leány lehet.

Szívét valami édes melegség futotta el, a mint így nézte tánczosóját, a kinek szép gömbölyű karjai vállain nyugodtak.

— Honnan kerültél hógom — szólit hozzá táncz közben — hogy még eddig nem láttalak. Új vagy a helységben bizonyosan.

— Három hete követeztünk ide, felelt a leány, csak most nézve ujjolag a legény szemé közé.

— Mindjárt tudtam; — mondá a legény.

Aztán hát honnan? — Messziről, a harmadik vármegyéből, a hol édes apám juhász-számadó volt. Demeterkor ott hagyta a szolgálatot, mert megöregedett már, a mint mondja. Ugy hurczolkodtunk ide Kardos Péterékhez, a kiatyánkfia Isten jóvoltából.

Kardos Péter egy szegény zsellérember volt. Ha odahurczolkodtak, nem gazdag leánynak kell lennie.

Jól esett a legénynek, hogy a kis leány szegény; maga sem tudta miért. Szinte megsajnálta az „árvát“, és még erősebben szorította magához, a mint a lassut járták.

— Hát aztán mi az édes apádnak a tisztességes neve?

— Az is Kardos. Kardos Márton.

— Hát te is kardos vagy? No, nem úgy értem, no. Hanem hát mi a másik neved?

— Julcsa.

A legénynek nagyon megtetszett még a név is. Ugy érezte, mintha először hallaná életében azt a nevet.

— Julcsa? Ejnye de szép!

A leány felnézett reá, hogy vajjon nem csufaságból mondja-e? Hanem a legény arczán nem látszott, hogy tréfálkoznai akarná.

Olyan merengően volt szeme a leány arczára függesztve, hogy az csak megint lesütötte az övét.

A zene a frissibe vágott. Józsi felrúta magát elandalodásából, a másik oldalra vágta kalapját, s tánczolt és tánczoltatta a kis leányt szertelen jókedvvel.

A tehetősebb legények nem engedték elvágódni a muzsikát. A cigányok tehát pihenésül ismét egy lassúba kezdtek. Ekkor megint beszélgethettek.

— Aztán, mondjad csak Julcsa, — kezdé meg a leány a beszéd folytatását, — nem sajnáltad ott hagyni azt a vidéket?

A leány egyszerűen felelt: — Nem.

A legény mélyen szeme közé nézett, s akkor valami nagyon fontosat kérdezett, mert a hangja szinte megregett bele: — Nem sajnáltad ott hagyni valakit?

A leány nyugodtan, őszintén nézett szeme közé.

— Nem! — felelt teljes ártatlansággal.

A legény hitt neki, s nagyon jól esett szívének valami.

— Hát nem volt szeretőd?

— Nem.

— Igazán nem volt?

— Igazán.

Ismét friss következett. A legény még lejjebb vágta kalapját, s még szilajabb jókedvvel tánczolt.

A nap már áldozóban volt, midőn egy öreg ember intett a leánynak, a ki nagyon barátságosan elbucsuva a bojtártól, hozzá sietett s vele együtt távozott.

Józsi utánuk bámult, míg csak szemével beérthette őket, akkor megfordult és behaladt a korcsma udvarára. Megoldozta az ágashoz kötött méneshajtót, felugrott reá s a korcsma hátsúló ajtaján szépen kilopozott.

Máskor még ilyenkor be szokott menni a korcsmába. A táncz után legényes mulatság szokott következni, a melyből addig nem távozott, míg vagy mindenkit ki nem vert, vagy őt ki nem lökték.

Most úgy vonta valami ki a szabadba, maga sem tudta: mi? Csendesen fityörészgetve ért ki a faluból. A csillagok fenn voltak az égen, mire a pusztára a méneshez kiért. Felnézett a csillagos égre, aztán el a falu felé — és végtelenül boldognak érezte magát.

Aztán elfogta szívét az érzés egészen; ki kellett törnie. Az ismert dallamra új verset rögtönzött és sokáig énekelgette a ménes mellett a csendes éjben:

Csillagos a nagy magas ég, de fénylik. Megvallani-é, hogy szeretsz, ha kérdik? Szegény vagyok, nincs semmim a világon, Megélünk a karámban is, galambom.

Igy származik a népdal. Így nő egyik vers a másik után.

(Folytatás következik.)

Hirlapirodalmunk a 19-ik században.

Harmadik közlés 1841—1847.

(Folytatás.)

„Hirnök.“ 1837. jul.-ban Pozsonyban keletkezett és alapítója Balásfalvi Orosz József által nagy ügyességgel szerkesztetett. A konservatív érdekeket Dessewffy Aurel fellépteig a Hirnök képviselte, de részint, mivel e különben tehetőseges férfi — Orosz t. i. Kossuthnak hajdan az Országgyűlési Tudósítások szerkesztésében egy ideig társa volt — szívaltozása miatt, az ellenzék előtt tekintélyét egészen elvesztette, részint mivel a lapnak magának sem volt határozott színezete, s konservatív szellemű cikkei mellett

Nagy Károlytól, radikál irányú cikkeket is gyakran hozott, részint végre mivel egy Pozsonyban megjelenő provincia lis lap, bár miként szerkesztették, a sikerre nem sok reményben biztatott. A közvélemény a Hirnököt megjelönte óta a magyarországi torymus képviselőjének tekintette, de nemcsak mint bizonyos politikai vélemény képviselője tartott hirlapi literatúránkban szükségének, hanem mint oly organum is, melyben sok jeles és korszerű tárgy szokott megfordulni s mely polemiai által sok visszaélésnek eleve nébe hatott, és a véleményeket titkos zugolyaikból a nyilvánosság napfényére vonta; — különösen midőn még a kormány érdekei mellett határozottabban nyilatkozték, s benne Csató Pál igen élénk szemlélt tartá a magyar lapok felett s ez által irrodalmukat szokatlan nagy mozgásba hozta s a maga nemében célirányosan töltö be helyét. Később azonban e lap irányát szabatosan meghatározni nem tudók, tartalma sem egy érdekes, mint azelőtt. — E lap egyébiránt a külföldre több gondot fordított, mint egyéb lapjaink, s ez dicséretére válik; typographiai eleganciára nézve egyik politikai kollégája sem mérkőzhetett vele, izléssel voltak elrendezve hasábjai stb. szóval, a Hirnök igen fontos korjelenség volt. — Segédszerkesztői voltak Matics és Nagy Elek; az utolsó, 1845. évben pedig Birányi (Schulz) Akos. — Melléklapja, a „Szabadunk“ egy ominos nyomatási hiba szerint nagyon száradt, alig találni benne imitt amott — milyen például Nagy Károly elmás „Hungaric“ -ja — egy szál szomorú virágocskát. Hazánkra vonatkozó több jeles cikket közölt még Csaplovics és Gyurikovicsotól. Megszűnt a két lap 1845. jun. végén. — Megjelent a Hirnök Pozsonyban nagy egészért íven, a Szabadunk 4-rétű fölven minden héten kétszer, hétfőn és szombatkor, később kedden és pénteken velinen; Schmid Antalnal nyomatott; előfizetési ára félvevre 4 ft. póstán 4 ft. 24 kr. 1844-től 4 ft. 48 kr. p. p.

(Lítér. Lapok 1841. I. 47. 50. Pesti Hirlap. 1843. I. 7. — 1845. II. 47. I. — Tud. Tár. 1842. VI. 481. — 1843. VII. 481. — Athenaeum. 1841. II. 383. 398. — Horváth M. Huszontót Magyarorszag történelméből. Genf. 1864. II. 51. 192. — Honi irod. Hirdető. 1844—7.)

„Pesti Hirlap.“ Kiadó-tulajdonos Landerer Lajos, szerkesztő Kossuth Lajos. Megindult 1841. jan. 2-án szombaton. E folyóirat szelleméről és irányáról legjobb lesz magának a híres szerkesztőnek bevezető szavait hallanunk. „Midőn szerkesztéshez fogunk, oly meggyőződésből tesszük azt, hogy a napnak tömérdek szükségei közt alig van egy-egy sürgetőbb, mint oly időszak lap, mely a nemzet életének hű tükré legyen: közzé, nemzetív tege öröm s bánatnak, hűség s törvényességnek, bajnak s hiánynak minden érzetét, melyet a nemzet szívében egy hangrezgésre találni, köz, magas és szent érdekek jogosítanak, és szabad tért nyisson az észnek, értelemnek, jóakaratsnak, hogy szikkobliúságot, mint elbizakodást egyaránt kerülve, vak előszeretet, vak előgyűlölség nélkül, higgadt kebelrel s ama mérséklettel és illedelemmel, mely a jó szándék és igazság bélyege, megvitassák és előkészítsék a napnak nagy kérdéseit, mikben e honnak jóvendője rejtezik. . . . Ismernie kell tehát a nemzetnek előbb önmagát, és ismernie kell szükségeit, aztán megvitatni ezét és eszközöket, dolgot és módokat, minden oldalról, s ha ekkor elkövetkezik a törvényhozás ideje, áldásdús leend mindenik törvény, mert egy-egy socialis meggyőződést mondott ki. . . .“

„A Pesti Hirlap megjelenése valóságos korszakot alkotott. Meglepett volt a közönségre nézve, hogy abban Kossuth Lajos, ki nem rég bocsátatott szabadon fogságából, melyre írott „Törvényhatósági Tudósításai“ miatt iteltetett volt el, mutatta be magát, szerkesztőül. A lap kiadója, Landerer nyomdász megnyervén az engedelmet, kérdést tón Metternichnél, nem fogna-e lapja akadályra találni, ha annak szerkesztését Kossuthra bízta? A válasz megnyugtató lón, s Kossuth átvette a lap szerkesztését, kinek népszerű személyisége, még inkább pedig élénk, szónoki irálya, mely épen úgy értette az érzelmeket felmelegíteni, mint a szárazabb vitatásokat is izletes lében adni olvasói elé, a lapnak nálunk eddig szokatlan terjedelmet s kedvességet szerzett. Rövid idő alatt ötezernél több példányban nyomtatott (mely számra többi lapjaink összesen sem bírtak felemelkedni), s nem csak tükrre, hanem vezire is lett a szabadelvű nemzeti mozgalomnak. A programmban „mérseketlet és illedelem, mely jó szándék és igazság bélyege“ ígért Kossuth az idő nagy kérdéseinek megvitatásában; de egyszersmind azt is kijelenté, hogy „szennyves érdekek vezetni soha nem fogják, s

meggyőződése nem lesz eladó; éssnek és okoknak ugyan mindig hódoland; de más semmi, s nevezetesen Nagy Pál egykori szavai szerint, sem a hatalmak komor tekintete, sem polgártársainak heye soha el nem tántorítja. Elvei a haza átalakítása tekintetében ugyanazok voltak, melyeket Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Deák Ferencz és Bathányi Lajos nyomdokai után az egész ellenzéki párt magácinak vallott, s melyeknek a nemzetiség kifejlése s erősödése, a szabad föld, az ősiség eltörlése, az örökvaltság, a közadózás és a képviseleti rendszer tágitása, mintegy sarkpontjait képezték.

Sokan, kik tán magukat érintve érezték, nagy lármát ütöttek, az igazgatás körében fölfedezett számos visszaélés napfényre hozása s nyilvános gáncsolása miatt; még maga Széchenyi is, a reform e kezdeményezője, ki életfeladatúll tűzte ki magának hazája s nemzete újászületésének eszközésére fordítani egész hazafüi buzgalmat, miben fáradszatlan tevékenysége és rendkívüli talentumai által már valóban is oly nagy eredményeket te remtett elő, mind erkölcsi mind anyagi tekintetben, — hazafüi kötelességének tartá, felszólalni a Hirlap ellen, melynek irányát veszélyesnek tartá. A Pesti Hirlap három és félévig 1844. jun. végéig volt Kossuth szerkesztése alatt; s azt még ellenzései sem tagadhatták, hogy a hirlapi irrodalmat tulajdonképen ő teremtette, ő tette azá, minek lennie kell: „óramutatóvá a nemzet életében, hajnal csillagává a világgóság napjának, a jelen izzadó munkássávé a rejtveken csillámú szellemzikkának, őrvévé a jogszerűségnek, reményhorgonyává a szenvedőnek zászlóvá, mely körül szellemi táborot tüssenek, kiket egyenlő elvek vezetnek, kiknek szívökben egyenlő érzelem ég.“ Előtte a lapok jobbára csak napi események tárházai voltak, ő azt nemzeti átalakulásnak tanszékevé tette, hol minden reform, minden teendő megvitatott, hol a nemzeti élet minden liktetés, minden szüksége, hiánya, s a mód és eszközök, melyek által azon segíteni lehet, felvilágosított s előterjesztett. Ő tette a honi időszaki sajtót minden műveltebbek életszükségévé. Előtte a nagyrészt silány lapok csak tengették; ki jobb lapot olvasni vágyott, francziát vagy németet olvasott, a legjobb is alig emelhetette előzetőinek számát kétezerre. A Pesti Hirlapot mindenki nagy kíváncsisággal olvasta, minden száma hozván valami érdekeset a nemzeti élet változatos mezejéről. Előfizetőinek száma a haterzet meghaladta; holott versenytársainak néhánjai is több olvasóval dísekedhettek, mint azelőtt.

Lényegesen különböző, kétségkívüli alaposabb, mert a tudomány szilárd talajjára fektetett elvekből indultak ki a Hirlap későbbi szerkesztői. Ezek, mindnyájan szintal kitűnő tehetségi, mint jeles készülségű fiatal publicisták, a nyugateurópai fejlettségű politikai tudományok s állapotok tanulmányozása által érlelt, magasabb államférfüi nézeteket s elveket hoztak a lap szerkesztésébe. Szalay László, a főszerkesztő, midőn e hirlapot 1844. közepén átvette, az alaposan tudományos férfi reputációjával igen, de népszerűséggel, kivált mint Kossuth szerkesztő-utóda, nem bírt, nem bírhatott a közönségben, melynek őt maga Kossuth is mint becsületes, de idegen embert mutatta be becsülszavában. Szalay egy év mulva Csengery Antalnak adta át a szerkesztési tollat; de utóbb is számos éven át munkatársi maradt a lapnak, folyton alapos cikkeivel gazdagítva annak hasábjait. A szerkesztő váltózása nemcsak nem csökkentette, de sőt némi tekintetben emelte a lap belbecsét; mert Csengery hasonló alapos tudományossággal s politikai képzettséggel több gyakorlatossággal, sok oldalú ismereteivel folyékonyabb, rövidebb, világosabb irályt vitt a szerkesztésbe, mi hirlaplá, mely könnyű értelem igénylő vegyes közönséghez szól, lényeges tulajdonság. — A szerkesztőkénél nem ritkábban találkoztunk a közönség e lapokban B. Eötvös József, Trefort Agoston — kik 1844. jul.-tól szerkesztőtársakul tünnek fel, továbbá B. Kemény Zsigmond, 1846-tól Csengery szerkesztőtársa, Irinyi József, — ki a külföldi rovatot szerkesztette, — Stuller s több mások neveivel. — Különösen kiemelendő Csengery Antal működése a Hirlaplá, ki már 1843-ban az országgyűlési tudósítások egy részét írta bele. 1844. jul.-tól kezdve pedig e lapnak rendes főmunkatársa lett, szóval, ő szerkesztette az egészét; 1845. jul. 1-jével, midőn társai kérelmére a hanyatlásnak indult lapot átvette, alig volt annak 500 előfizetője, — ő lehelte bele új életet, úgy hogy az előfizetők száma 1847. végével, — politikai lapnál akkor még halatlan számot, az ötezeret — meghaladta.

A Pesti Hirlap e férfiak keze alatt a legtöbb anyagi, társadalmi s magánjogi reformokra nézve ezentul is megtartá ugyan eddigi irányát; de a nyilvánjogi tekintetében új tanoknak, új rendszernek lön hirdetője.

Közreműködétek e lapnál: Frankenburg Adolf, ki a „fővárosi újdonságok“ rovatot írta, mit annak idejében legalább is oly mőhőséggel olvasott a közönség egy nagy része, minővel Kossuth vezér-czikkeit.

Később ezen rovat irásától hivatali fel-sőbbéségtől eltiltatván, lelépését Kossuth méltányló szavakkal hirdette lapjában. Ezen rovatot Vahot Imre vezette 1845 első negyedében; ő utána Pákh Albert lett a Pesti Hirlap „újdonsága“, s egyszersmind ezen szót ő hozta be irodalmunkba. — 1847-ben Pálffy Albert írta ezen rovatot.

Megjelent és nyomatott a P. H. Landerer és Heckenastnál, hetenkint kétszer, szerdán szombaton két-két iv; 1845. 1-től april négyeszer kedden, csütörtökön, pénteken és vasárnap ivrétalaku egy iven, velin papíron; félévi ára helyben 5 ft. postán 6 ft. volt p. p., a póstai bér 1847-ben kétszeri küldéssel 2 ft. 24 kr., négyeszer küldve 7 ft. 12 kr. emeltetett. Az előfizetők száma: 1842. nov.-ben 4112 példányból, helyben 442, vidékre 3670 péld. adatott ki; 1847 első felében 3423 példány küldött szét ösz-szesen.

(Uj Ismerek-tektára. II. 253. III. 487. IV. 490. VI. 257. 407. — Tudom. Tár. 1842. VI. 481. 1843. VII. 481. Horváth M. Huszonötév Ma-gyarország tör-ténelméből. Genf 1864. II. 53. 55. 59. 192. 287. 290. — Pesti Hirlap 1842. II. 783. 1843. I. 1. 1. 26. — 1847. I. 252. 1. — Honderű 1845. I. 506. — Vas. Ujs. 1860. II. 593. I. — Or-szág Tükre. — 1863. 24. 3. sz. 278. I. — Arcz-kép-Album. A Hölgyfutárhoz. Pest, 1855. I. 27. — Danielik. Magyar írók. — Életrajz-gyűjte-mény Pest, 1858. II. 389.)

(Folyt. követe)

A pesti alsó dunai kőpart építése.

Az „Angol királynő“ s a Wurm-ház között emelkedik föl félelmes magasságban a redoute, s vele — a kiadás, mely százakkal haladja túl az eredeti költségvetést.

Miután ez emlékszerű épület külsejének rajzát már e lapok 1863. évi folyamában bemutattuk s belsejének egyes részleteit majd a teljes bevég-zés után nemcsak a szintén közölni fogjuk: ne bocsátkozunk ezen egy is sokat feszegetett kér-désbe s maradjunk meg sétatól tisztünkél; foly-tassuk azon utunkat, melyet egy korábbi számban megkezdettünk.

Azon megjegyzést azonban még sem fojthatjuk vissza, hogy a redoute, ha szép épületnek vallják is, környezetének kárán lett azzá, mert a jobbról s balról sorakozó házak, melyeken azelőtt szerez-tettel pihent meg szemünk: megtörlőpülnek ez óriás mellett s szinte neheztelőleg pillantunk föl hozzá, sőt meg is jöjdenék tán kissé tőle, ha nem tudnók, hogy, jöjlehet bástyákkal s tornyokkal diszlik, nem arra van hivata hogy a szt.-gellérti erődöl dacoljon, s hogy redoute nevéhez hadászati érte-lemben legyen hű, hanem hogy azon fogalomnak feleljen meg, melyet egy korábbi nemzedék fűzött agyonbombázott elődéhez.

A redoute-épülethez alázatosan csatlakozó ház-

sor boltjaiban: kőfaragók, antiquariusok s ken-derkereskedők telepedtek meg leginkább. Késő őszig, az első cseresznyétől az utolsó almáig, nagy-bezédű kofák táboroznak ott, télen nyáron pedig szellős sátrak alatt s ponyvákön élelmes szatócsok árulnak bicskát, szalagot, háromszíni kőkus-zappanyt, olvasót, „Zöld Marezt“, bajuszpödröt, igazi álgöngyöt, imádságos könyvet, folt-tisztító vizet, szent képet, szörnyet mutató tükröt, borot-vát stb. hasznos s hasztalan portékát, míg földre terített, a hamiskodó szél incselkedései miatt, sar-kain heverő téglákkal lenyomatott gyékényeken, fehér pettyes kék vászon, kékcs golyos s Garibaldi arczképével pompázó tarka kendők kísérik a „voaczi“ s szt.-endrei menyecskéket, kik káposz-tafejkekkel s dagadó czipőlakk szinig rakott kom-pokon tanyáznak lenn a Duna legszélén.

E perczben azonban ugyancsak el van torla-szolva az ut alsó kőpart végétől csaknem a görög templomig.

Epen most assák a főcsatornát, mely a Du-nába vezetni van hivata mindazt, mi a városi né-pesség egészségére nézve káros.

Magasló agyag-partokon magyar és tót nap-szamosok atyafiságos egyetértésben talyigáznak egymás mellett, míg lenn, hat-nyolcz ölnyi mély-ségben alakítják az öblös téglac-sót vidám kőmi-vesek, kiknek kezeibe egy hosszu létrán egymás-

A pesti alsó dunai kőpart építése. — (Luders rajza után.)

föliött vagy alatt álló gyekeközök röpitik a messze-porzó vörös koczkákat.

A tovább épülő kőpart előmunkálatait hosszu deszkakerítés földi el, melyen belől élénkséggel foly a munka.

A víz kirokesztésére száz meg száz czölöp van szorosan egymás mellé ükelve, melyeket ká-bitó ütésekkel gőzerő által hajtott cyclopi kalapács kerget az engedékeny iszapba. Az egész látávlatot keresztül-kasul szegő gerendák, léczek, áll-ványok, kőhalmazok s hatalmas homokbuczkák hálózák be, mely hálóknak horgait ide-oda siető vagy czammogó alakok be-betöltik egy másod-perczre. Az egész egy érthetlen zürnek, bábeli zavarnak látszik arra nézve, ki e tömkeletet s a benne rajzó tömeg kiszabott utait nem ismeri.

Valamennyi napszámomál, az alatt harsány hangon parancsolgató palléroknál s igazgató mér-nőknél is, magasabb állást foglal el az a két em-ber, kik egy órai szüneteléssel, a kor reggeltől az est beálltáig szivattyúzzák a vizet ama hevenyő-zett deszka-csatornába, melyeken át rotogyó mézoltókba, vagy amaz ágyakba csergedezik, hol főveny, méz és víz azon péppé vegyül, mely szá-dakra szánt egyesítésére szolgál a tégláknak, t. i. a malter, mint ezt jó magyarsággal szokás kife-jezni.

A deszkakerítésen kívül pezike, négy kere-ken járó székeseken roppant átmérőjű gömböczök

párolognak nagyhasu fazekakban, s darabonkint három krajczárjával ajánlkoznak megtölteni a megéhesedett napszamos gyomrát, ki ponthan tizenkét órakor már javában ott kanalizok a de-rék szakácsné tartalmas, olcsó járműve mellett.

Chinai törvénykezés.

A népek bölcsője, Azsia, keleti oldalán fek-szik a mennyei birodalom, China. Kiterjedése oly nagy, hogy egész Európát felülmulja, de a nagy népözön, mely a roppant birodalmat lakja, művel-tés tekintetében messze elmaradt. A kül nemze-tek minden közlekedésétől elzárkózva, nem csoda, ha most is ott áll, a hol ezer év előtt állott.

Ezer év a népek történetében is hosszu idő, csak a chinaiaknál nem hagyott nyomot. Mig a haladó kor más nemzeteket szilaj folyó gyanánt sodor magával, a mennyei birodalom mozdulat-lanságban tesped, mint a lusta tó. Az unokák nem kívánnak többet tudni, mint a mennyit ós-apaik tudták, nem akarnak vitézebbek lenni, mint azok, s innen van, hogy legnagyobb bölcsük, a ki közöttük irni megtanul, mire magára fél élet kevés, mert minden szóra külön jegyök van; leg-nagyobb hős köztük az a fegyveres rendőr, ki jól meg tudja őrizni az összekötözött rabot. Különben is Chinának igen békesze-rető jámbor népe van; még ebben is hű ősei szokásai-hoz, kik ké-szebbek volt száz meg száz mérföld-nyi kőfalat vonni orszá-guk hatá-rai-n, sem-hogy fegyver-rel véd ték volna azt, szilaj szomszéd-kaik becsapá-sai ellen.

Azonban, mint minde-nütt, ugy Chi-nában is meg van az a rossz szokás, hogy az enyém s tied közt kü-lönséget ten-ni nem min-denki tud; sőt akadnak, a kik erővel ragad-ják magukhoz a másét, s mint hogy ily-lyenek ezer évvel ezelőtt szintugy le-hettek, természetes, hogy ezek ellen ma is az ezer éves törvény egész szigorával járnak el.

Egy utazó, a ki három évvel ezelőtt Chiná-ban járt, a következő képét adja a chinai törvény-kezésnek.

Tientsin környékén a rablóbandák nagyon elszaporodtak, annyira, hogy a sok rablás és gyil-kolás a felsőbbég figyelmét is magára vonta, s császári parancs jött Pekingből a város kormány-zójához, hogy a megzavart közbátorságot minden áron állítsa helyre. Ez rögtön szétküldé embereit minden irányban, a kik a szomszéd helységekből temérdek embert fogtak össze, köztök valószínű-leg sok ártatlan is, de mindenesetre több olyat, a kik a rablók föl nem jelentése által bünrészesek voltak. Tientsinben magában szintén igen sok embert fogdostak össze.

Ezek fölött a kormányzó saját személyében maga tartott itélőszéket, s a legrövidebb uton végzett mindenkiel. Soknak fejét leütötte, mások nyakukra kalodát kaptak, de legalább is a talp-botozást egyik sem kerülte ki. Ez a rettenetes föllépcs használát is, mert sok ideig nem lehetett tolvajjágról és rablásról semmit hallani Tientsin környékén, s a kormányzó, annyi kioltott és meg-kinözt ártatlan élet után, azon tudástást küldötte Pekingbe:

„Megtötem költősségemet.“

Néhány ily büntégyi tárgyalásnál. — írja az

említett utazó, — magam is jelen voltam, s így mint föl- és szemtanu beszélhetem el az ott vég-hezvínni szokott kegyetlenségeket. A kormányzó egy külön mellékszobát rendelt számomra, hol min-dent láttam, a nélkül hogy engem láttak volna.

A tárgyalási terem, építészeti tekintetben semmi nevezetést nem tudott fölmutatni, de an-nál érdekesebb volt azon eljárás, melyet benne követni szoktak.

Kívül az udvaron apró lyukak, bambusz-léczekkel erősen elracsózva, első pillanatra sejtieni engedik a börtönöket, melyekbe az elítélendő büntöst éjszálásra zárni szokták. Az udvaron egész sereg, részint már elítelt, ré-z-szint még elítéletlen büntöst pillan-tottam meg, száraz, kiéhezett, hal-vány alakokat, a kik a napon sü-t-kéreztek. Némelyik hatalmas vas-golyóhoz volt lánczolva, ugy, hogy mozdulni sem tudott; másikkak keze lába annyira össze volt szo-rítva, hogy legfőlebb ugrálva ha-ladhattott pár lépést előre; míg ismét másoknál az egyik kéz és egyik láb deszkakalodába volt szorítva; de legfeltűnőbb volt elő-tem a büntetés és egy sajátságos módja. Néhány elíteltnek vállain egy-egy nagy kiterjedésű öblös kádat pillantottam meg, melyből csak nyaka látszott ki, s a kéz számára volt hagyva egy pár apró nyílás, csak akkora, hogy bennök a kéz mozgathatásáról szó sem le-hetett. Az egész teher a vállakon nyugodott, s az elíteltnek, ha mo-zogni akart, az egész faketrezet vinni kellett magával. Legnagyobb

kinjába került, a mikor megpihenni akart, mert ez csak ugy volt lehetséges, ha térdeire bocsátko-zott le, a mi rendszeren nagy fájdalommal járt. S az elítelt sokszor hónapokon át viselte e faka-liezkát. Enni és inni természetesen maga nem tudott, de van Chinában egy dicséretes szokás, mely az ősidőkből egész mostanig megmaradt, s mely méltó lett volna, hogy másutt is megmarad-jon. A szerencsétlent ugyanis hű nője nem hagyja cserben, s mint képnök mutatja, kosárban rizst és disznóhúst visz szá-mára, s miután ennie adott, szerető kézzel törülle homlokáról az izzadságot. — Elviszi hozzá gyermekét, de a kis chinai még nem tudja fölfogni a szo-morn családi jelenetet, s anyja hátáról ko-moly tekintettel pislo-gat végig a börtön udvarán.

A tárgyalási te-rem bejáratánál már előre nagy embertő-meg sereglik össze, mert a chinai törvény-kezés egyik szép ol-dala a nyilvánosság. Majd megnyílnak a terem ajtai, a közön-ség nagy örömmel to-lul be, s nagy része gyönyört talál azon kivallatásban, mely-lyel az oda került szerencsétleneket kino-zák.

A terem egyik oldalát emelvény fog-lalja el, melyhez 12 lépcső vezet föl; ezen foglal helyet a man-darin, hivatalos bíró öltönyben; körülé a ta-nácsosok és alárendelt hivatalnokok. A szőnye-gel beterített nagy asztalon hevernek a szükséges okmányok, azonkívül tus és ecset, ha irni volna szükség, s még a törvénykönyvek is. A mandarin mellett egyik szolga lámpával világít, míg háta-mögött két ifju, selyembe öltözve tartja a hata-lom jelvényeit. A lépcső közepén áll a hóhér; fe-jén aczélsodrony főveg, testén veres öltöny, kezé-ben hatalmas bambus páleza vagy kard van.

Mikor már minden így el van készítve, elő-vezetik a vádlottat, kinek nyakát, mint képnökön látható, hosszu lánc szorítja; fölmutatják a kintz

szerszámokat, azután halk morajt, majd vad lár-mát támasztanak, hogy a vádlottra rájesszenek. Rendőrök sem hiányzanak, kiket mandsuknak ne-veznek; fegyverök rövid dárda és két kard, de a melynek csak egy hüvelyé van s így Chinában megczafolják azt a magyar közmondást, hogy: „Két kard nem fér egy hüvelybe.“ A falakon s a botzaton hatalmas lámpák osztanak néha több világosságot, mint maga a bölcs mandarin.

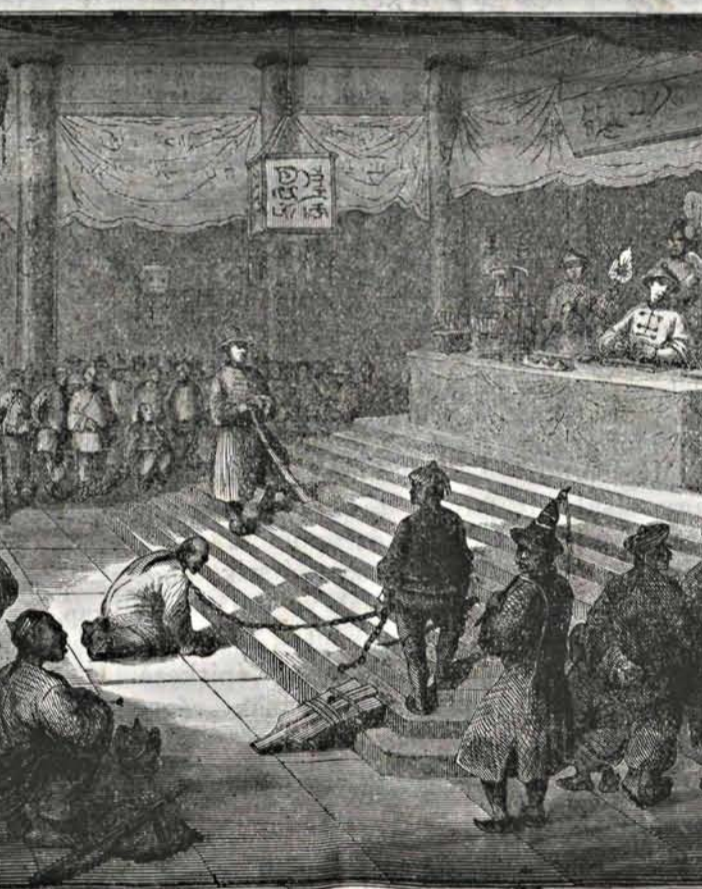
Ezután elkezdődik a vallatás. Ha a vádlott valamit tagad, a bíró egy lapocskát vesz elő, s arra valami számot jegyez, s a bakónak dobja. Ez annyit jelent, hogy annyi bambusbotot kell a vád-

Chinai büntetések. Nyakszorító kád.

lottra verni, a mennyi ott följegyezve van. A pa-rancsot azonnal lelkiismeretesen teljesítik is, s ott a bíróság szeme láttára verik a bűnösre az olvasat-lan huszonötöt, míg az irnokok hőségesen jegyzik, mint vallomást, a mit a szerencsétlen vádlott, ha mindjárt ártatlan is, kinjában elismer. De azért tovább kinozzák, ha büntársait is bevallani nem akarja vagy nem tudja.

Sajátságos szerepe van itt különösen a hallga-

Chinai törvényszéki tárgyalás.

tóságnak. Ha a vádlott valamit bevall, gunyosan kinevetik. Sok ember egész napot a tárgyalási teremben tölt, s még ebédidő is ott költi el, s oly helynek tekinti azt, mintha valami kávéház vagy mulatóhely volna.

A megrögzött gonosztevők különben a testi büntetéstől, sőt még a haláltól sem félnek. Peking-ben több ízben láttam elíteltet, a mint őket a vesztőhelyre vitték, a kik engem mint idegent megbámultak, s ujjal mutatva rám, mulatni lát-szottak fölöttem, mit sem törődve azzal, hogy ne-hány percz múlva fejökkel fognak lakolni.

(Vége követe)

Elsülyedt falvak a Fertő mentén.

Közszüldalokozást gerjesztett a természet-nek ugyszólván szemünk láttára tapasztalt működése, midőn 1831. évi julius havában Szicilia északi partján — és pedig Sciacca és Pantellaria közt — rögtön egy új sziget támadt. Vulkanikus erő által emelkedett a tengerszine fölé, és a francia akademia által a tünemény megvizsgálására kiküldött tu-dós Prevost Constant, ezen szigeten szept. 29-én kiszállhatott. E szige-tet, melyet Ferdinándé-nak neveztek el a nápolyiak, 1832. év folyamában jóformán már megint el volt lepve a tenger hullámai által, — azaz: ismét süllyedt.

Nem kevésbbé nevezetesek azon jelenségek, melyek ha-zánk egyes részén felmerül-nek, csak hogy ezen jelenségek szokás szerint kevésbbé ismeretesek, mint a külföldiek, és hogy régebben fordulván elő, ma már mesés szinben tűnnek föl előttünk.

A Fertő tavának környéke azon vidék, melyen, hogy sziget-eket emelkedtek volna ki a hullámokból — arról ugyan semmi tudomásunk, de hogy az ott hajdan létezett népes

falvakat a hullámok elnyelték, ez oly tény, melynek kisebb-nagyobb hatása ellen lehet ugyan észrevételt tenni, de elvitázni lehetetlen.

Imre magyar király 1199. évben Lőrincz grófnak Pakha jószágot adományozta a Fertő mellékn. Ezen jószág határjárásában említetnek Fertő, Eyché, Roucht, Seprun és Ra-cus községek. Ezen öt helység közül kettő, ugymint Fertő és Eyché, már nem létezik; a többi há-romban a mai Rőj-tők, Sopron és Rá-kos ismerhető fel. Schönwiesner remek munkájában: „Anti-quitat. et Histor. Sabar.“ írja, hogy azon tájon, hol most a Fertő tó elterül, 1230. évben követ-kező helyek süllyed-tek el: Feketető, másként Schwarzla-ken, Jakabfalva, másként Sanct Ja-cob, Főrtő alias See (a mi kétségek-ki-vül az Imre király okmányában emli-tett Fertő falu), Sár-völgye, másként Kot-tingthal, Kőndör-völgye, másként Han-nifthal. A derék tudós e jegyzetet a herezeg Eszter-

házyféle fraknoi uradalom egy urbéri lajstromából vette. Tudjuk, hogy Windisch és Korabinsky 14 helységet emlegetnek, melyek a monda szerint a Fertő által elnyelt területen állanak. Vajjon csakugyan oly nagymérvű volt-e a pusztítás? nehéz elhatározni, érdekes azonban egy hajdani ka-tastrophá nyomát a mai nép képzelmű vilá-gában felismerni, mely még most is regél elsüllyedt falvakról, és a tó tiszta hullámai-nal a falu tornyát véli megkülönböztethetni,

TÁRHÁZ.

Irodalom és művészet.

(Az új éleclap.) A „Füles Bagoly“ első száma megjelent, talpra esett élcezzel és képekkel. Huhogása sok vidám órával kecsgetet. Ára csak 4 ft. egy évre; nem sok egy ilyen mulatságos tollas állatért cserébe.

(A Kisfaludy-társaság pályázataira) szép számmal érkeztek be pályaművek. A ballada elméletét, mint egyik kitűzött kérdést, 9 mű fejteti. A második pályázatra pedig 29 elegia érkezett be.

(Erdélynek is lesz egy kis szépirodalmi lapja.) A „Korunk“ című erdélyi lap, melléklet gyanánt egy külön kis lapot ad előfizetőinek, melyből az első számot már szét is küldötte. Egyik célja, mint az előszóban olvassuk, „a fiatal erők fejtese, annyival inkább, mert az erdélyi fiataloknak nemcsak köznevezeti, hanem kiválóan erdélyi missioja is van.“ Az első szám változatos tartalmát jól válogatott szépirodalmi dolgozatok, könyvismeretűek, s vegyes hírek képezik. Míg egyrészt örömmel üdvözljük, másrésztől nem hagyhatjuk szó nélkül azon megjegyzést, melyben a Kisfaludy-társaság új választásainál azon elvet kívánja irányadónak tekintetni, erdélyi-e valaki vagy magyarországi? A Kisfaludy-társaságnál a szépirodalom terén szerzett érdemek a döntők, erre vonatkozólag pedig a születéshely, nézetünk szerint, legkisebb befolyással sem bír; így azt emlegetni is, legalább is eltévesszett dolog. Különben e főszerkesztésre ok sincsen, mert már eddig is több érdemes erdélyi író van a Kisfaludy-társaság tagjainak diszes sorában.

(Pályázó szindarabok.) A gróf Teleki József alapítványából a legjobb szomorujátékokra kitűzött 100 arany jutalomért az idén tizenegy szindarab versenyzett, melyek a következők: 1. „Második István király.“ Történelmi szomorujáték 5 felvonásban. 2. „Az utolsó Árpád.“ Tragédia 5 felvonásban. 3. „Strafford.“ Tragédia az angol történelemből, 5 felvonásban. 4. „Tarnócziné.“ Társadalmi tragédia 5 felvonásban. 5. „Nagy Sándor.“ Tragédia 5 felvonásban. 6. Heródes.“ Történelmi szomorujáték 5 felvonásban. 7. „Dicsvagy és szerelem“ szomorujáték 5 felvonásban. 8. „Jó szándékok“ Tragédia 5 felvonásban. 9. „Második István.“ Tragédia 5 felvonásban. 10. „A fény árnyai.“ Eredeti szomorujáték 5 felvonásban. 11. „Kálmán.“ Történelmi szomorujáték 5 felvonásban. 12. „Frangepán Erzsébet.“ Eredeti szomorujáték 4 felvonásban. 13. „Bűn és bünhődés.“ Eredeti történelmi tragédia 5 felv. 14. „Sejanus“ Dráma 5 felv., egy előjátékkal.

(Orvosi szaklap.) Ifj. dr. Zlmal Vilmos, pozsonyi orvos, „Kórházi szemle“ címmel a hazai kórházak, gyógygyakorlat és orvosi irodalom érdekeit képviselő magyar orvosi havilapot indít meg Pozsonyban. Főmunkatársak: dr. Gotthard Károly, a pozsonyi orsz. kórház első orvosa és dr. Kanka Károly orsz. szemész és első orv. Megjelenik a „Kórházi szemle“ folyó januártól kezdve minden hó 20-25-ke közt, borítékkal ellátott, legalább két ivnyi nyolczadrét füzetekben. Előfizetési díj egész évre 4 ft., félévre 2 ft., negyedévre 1 ft., mely a „kórházi szemle“ szerkesztőséghez — hosszú-utca 103. sz. Pozsonyba küldendő.

(Népiskolai könyv zsidók számára.) Sáros-patakon a következő című könyvecske jelent meg: „Bibliai olvasmányok izraelita iskolák számára. Árva József képezési igazgató közreműködésével írta Rosenmayer Izsák, ízr. mintafőtanító.“ Ára 30 kr.

Egyház és iskola.

(A pesti főreáltanoda) épületét teljesen kiépíteni szándékoznak. E célra a város idei költségvetésében 95,000 forint van határozva.

(A kegyes tanítórend tagjainak száma) Magyar- és Erdélyországban jelenleg 313; ezek közül 197 előadár, 85 növendék, 30 unozec-növendék és 1 rendtárs. A rendnek összesen 28 háza van. A vezetés alatt álló 30 hazai tanintézetben a múlt évben 7449 növendék volt vagyis 896 tanulóval több, mint a megelőző évben.

(Iskolai jutalmak.) A pesti főreáltanodának volt két tanulója, E-cy Rigler József és Urbán Iván, hálás emlékezéssel azon iskolára, melyben tanulmányukat végezték, a mostani növendékek számára három arany jutalomdíjat tüztek ki;

még pedig az előbbi egy aranyt a 6-ik osztálybeli legügyesebb tanulóknak a szabadkézi rajzban, az utóbbi pedig két aranyat; ugyanis egyet az 5-ik oszt. tanulóknak, ki a magyar irodalomban legjelesebb lesz, egyet pedig azon 6-ik osztálybelinek, ki a legsikerültebb zárúnnepélyi beszédet készíti. E jutalmakat az igazgató újévkor hirdette ki az illető osztályokban, s maga részéről szintén egy aranyat tüzött ki azon 4 ki osztálybeli tanulóknak, ki a vegytanban legnagyobb előmenetelt mutat.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

(A magyar értékpapírok) árkeletéről, az Adler irodája által kiadni szokott tudósítás igen kedvezően nyilatkozik. Egy tekintet az árfolyamra, mindenki, a ki más börzsekimutatáshoz szokott, méltó bámulatot fog előidézni, ha hazai papírunk magas árfolyamát veszi szemügyre. A hazai váltalok oly osztalékokat nyújtanak, minő a magasztalok külföldieknek rendkívüli ritkaságok közé tartoznak. A lefolyt évre remélhető osztalékok körülbelül a következők: Pesti kereskedelmi bank (kamat és osztalék) körülbelül 50 ft. Pesti takarékpénztár 100 ft. Budai 25-30 ft. Ó-Budai 4-5 ft. Lánchíd 30 ft. Alagut 4 1/2-5 ft. Pesti hengeremalom 100 ft. Kereskedelmi épület 25 ft. Az első magyar biztosító-társaság 100-200 ft. Pannónia viszontbiztosító-társulat 45-55 ft. Szent István község bányák 11 ft. Pannónia gőzmalom 100-150 ft. Pest-Iszonzai félszvi kamat 5 ft.

(A forgalomban levő készpénz) a múlt évi november végével 4,160,670 forint telt. De ezek a szép ezüst pénzalkalmint csak a láda fenekén forogtak, ha forogtak.

(A forgalomban levő bankjegyek) összege 1863. decz. 31-ikén 396,655,626 forint telt, 1864. decz. 31-én pedig 375,828,020 forint volt; e szerint 20,827,606 fttal kevesebb papirpénz van kezünkben, mint tavaly ilyenkor volt.

Közintézetek, egyletek.

(A magyar tudományos akadémia) e hó 2-án először is összes ülést tartott, melynek fő-tárgyát a palota homlokzatára illesztendő fölliratok ügyének előldeítése képezte. A bizottsmány a következő feliratokat javasolta; föllit a homlokzatra „Magyar tudományos Akadémia“; ez alá az első táblára: „Hazaifak alapították 1825.“ a másodikra: „Működni kezdett 1831.“ a harmadikra: „Nemzeti részvét emelte 1860.“ a negyedikre: „Háza fölépült 1865.“ E fölliratokat a gyűlés egyhangulag elfogadta. Ezután a Teleki-féle jutalomra pályázó szindarabokat mutatták be. — Ezt a mennyiségtani és természettudományi osztályok ülése követte, melyben először is Hunfalvy János olvasta föl Kolbrenner Károly utjonnan választott leve. tag székfoglaló értekezését „A Tátra zűköveiről“, melyben a Tátra omladékköveinek eredetét fejtegeti. — Majd Vész Armin mutatta be Bernát József értekezését „A jegeczek paraméter viszonyairól“, a mi bíralt alá bocsátott. — Utána dr. Pólya József értekezett „Az aszályosság pyhsikájáról“, fejtegetve, hogy az erők az esőzésre nincsenek befolyással. — Szabó József egy jeles szakmunkát mutatott be, melyet Zsigmond Vilmos bányamérnök és közszépbánya-vezető írt; ezime „Bányatan“ s különösen a közszépbánya, végül pedig az artézi kutakról nyújt alapos oktatást. — Végre egy bíralt jelentést olvastak föl, mely Petzvall Ottó „Felső mennyiségétan“ mint jeles kézikönyvet, kiadásra ajánlja.

(A pesti jótékony négyzet) decz. 25-től 1865. január 21-dikig terjedő 4 hétre 263 szegény számára összesen 746 ft. 15 krt utalványozott; és pedig hetenkint részesülésben álló szegényeknek 399 ft. 5 krt; egyszer s mindenkorra segélyezett szegényeknek 347 ft. 10 krt. A választmányi nők szegények állapotát tárgyzó 67 új vizsgálatról tettek jelentést. Az egylet kötőintézetében jelenleg 22, egyéb munkára nem képes szegény talál foglalkozást és keresetet.

(Az első magyar általános biztosító-társaság) életbiztosítási főosztályának üzleti kimutatása 1864-nek második feléről. Biztosítottak: 1409 kötvény által 2,735,385 ft. Halálesetek után fizetett a társaság és félében 48,200 ft., a melyből 20,000 ft. esik magára a decz. hóra, midőn nemcsak a fővárosban, hanem a vidéken is a rendesnél magasb halandóság mutatkozott. A részle-

tes kimutatások, ugy mint eddig, az évi mérlegben fognak közzététetni.

(Veszprémi segélyegylet.) Veszprémből írják, hogy ott segélyegylet alakult, mely működését 1865. január 1-én már meg is kezdete. Az egylet tíz egymásutáni évre alakult, oly módon, hogy minden egyes részvényes tag hetenkint 50 krt köteles az egylet pénztárába befizetni, s ezt tíz éven át folytatva az egylet fölöszlása után a részvényesek a befizetett tőkét, kamatait és a nyemrény utáni osztalékokat fogják megkapni. Az egylet pénztárából a hetenkint bejött összeget a részvényesek között kölesön és kamatra kiosztják. A társulat máris mintegy 2000 részvényt számlál, s így a hetenkinti bevétel 1000 forintot tesz.

(A hevesmegyei takarékpénztár) múlt hó 26-án Egerben tartott közgyűlésében elhatározta, hogy az alapítványi- és árvapénzeket hatos kamatban részesíti.

(A biharmegyei gazdasági egyesület) alapszabályaira vonatkozólag, a nagymélt. m. k. helytartó tanácsától érkezett rendelt föllött tanácskozás céljából, Nagyváradon 1865. január hó 17-én d. e. 10 órakor a kaszinó nagy termében közgyűlés fog tartatni, melyre az egyesületnek tagjai meghívattak.

(Az aradi kézmű- és földmívelés-segélyegylet) decz. 26-ikán tartott évi közgyűlésében a választmány jelentése szerint az egylet évi összes bevétele 1051 ft. 2 kr., kiadása 1001 ft. 98 kr. volt. A vasárnapi-iskola fenntartására 367 fttal adtak. Az egylet pártfogása alatt álló mesterinasok száma 64.

Balesetek, elemi csapások.

(Postakocsi kirablása.) Az Eszékéről jövő postakocsit Duna-Földvár mellett kirablolták. A kocsi és kísérőjét meggyilkolták, s a pénzes levelekben hirt szerint mintegy 50000 forintot vittek el. A gonoszított elkövetőinek a hatóság már nyomában van.

(Tűzeset) Egyik közelebbi éjjel a fővárosban tűz volt. A papnővelde-utczában egy fűszerkereskedés gyuladt ki, azonban korán észrevették s a tűz tovább terjedését meggátolták.

Mi újság?

(Miféle nap lesz legtöbb ebben az esztendőben?) Első pillanatra talán alig találja ki mindenki, hogy a hét napjai közül ez évben melyik fordul elő legtöbbszor. Szinte látjuk, mint akármely németek előkeresni az új évi kalendáriumot, azért nehogy megelőzzenek, megmondjuk, hogy a jelen évben a vasárnap lesz az uralkodó, mert 53-szor fordul elő. Ez reánk nézve annál érdekesebb, mert így ez évben ötvenháromszor fog bekopogtatni a „Vasárnapi Ujság“ jó barátai ajtaján. A jelen év ünnepeit kezdődik és végződik; első és utolsó napja vörös betűvel van a naptárban jegezve. Adja az ég, hogy ez az egész évre nézve az öröm ünnepeit jelképezze.

(Jótékony hagyomány.) A közelebről elhunyt gróf Hunyady Iván, végrendeletében az akademiának 500 s a nemzeti színháznak szintén 500 fttal hagyományozott.

(A főváros lelenzei.) Pesten a múlt évben a város költségén 142 lelenzet és árvagyermeket tartottak. Ezeket 12 éves korukig fogják tartani hatóságai költségén. Ebből is látszik, mily kiáltó szükség lenne a lelencház föllállítására.

(A pesti városkapitányaság előtt) a lefolyt évben 10,748 bűnös vagy gyanus ember fordult meg.

(Két csendőr lölettek) Újvidék mellett a napokban. Két ember vadászott az ottani erdőben s midőn a csendőrök a fegyverengedély előmutatását követelték, megfútottak. A csendőrök igazságot utának löttek, mire a két állítólagos vadász megfordult, s a csendőrök felé lött, mire az egyik csendőr azonnal halva rogyott össze, a másikat pedig puská-agyval verték a földre, s ez is annyira megsérült, hogy fennmaradásán kételkednek. A tettesek most katonai törvényszék előtt állanak.

(Népmagyaritások.) Felsőbb engedély mellett Zatyko József prépost és gyöngyösi pléhános „Béla“-ra, — Sasik Pál trencsénmegyei driethomai róm. kath. segédlelkész „Sass“-ra, — Schlehuber Antal kir. tábl. joggyakornok pedig „Zomor“-ra változtatták vezetékeiket.

(Jótékony adakozások.) Bibornok primás ő emtja, a pesti legényegyletnek 50 fttal, gróf Karácsonyi Guidó pedig a Buda-város kapitányi hivatala által életbéléttetet levesosztó intézet javára 100 fttal adományozott.

(Szép birtok.) Mint egy kimutatásból látjuk, herceg Eszterházy Pál birtokainak állása jelenleg a következő: a hercegnek 532 helysége és 276 pusztája van. E földbirtok összesen tesz 1140 hold belseőséget; 101,300 hold szántóföldet; 58,700 hold rétet; 530 hold szőlőt; 73,650 hold legelőt; 3900 hold nádat; 329,000 hold erdő; s így az összes földbirtok tesz: 568,230 holdat, holdját 1500 □ ölével számítva.

(Az inség Aramegyében) oly szomorú alakban mutatkozik, hogy valóban emberbaráti tettet művel, ki enyhítésére segélyt nyújtja. A pesti kenyérszót-bizottmány egy 50 fttal föltdermentesítési kötvénnyel járult az ottani inségesek segélyezéséhez; az orsz. gazd. egyesület pedig több mint 1000 fttal küldött az célra.

(Nagy jeltéség a Balatonon.) A következő veszedelmes halászkalandról tudósítják a P. Naplót. Alig hogy a hideg bejelt a Balatont, Balatonfő-Kajárnak, Kenessének, Vörösbereyének, Palaznaknak halász lakossága a még nem eléggé biztos jégtáblára lépett, de azára a folytonosan erősbödő, metszőn hideg északi szélnek, mely a gyenge jégnek összetörésével fenyegetőzött. S csakugyan össze is tört az. A zalai partokról elszakadt a jég, megszakasztva a szárazalvó való közlekedést, s benn a Balaton közepén óriási hosszúságú réa támadt, a kettészakasztott jég táblái között több ölyvizet hagyván hátra. A halászok e két szakadás közt épen maradt nagy jégtáblán állottak. A bátrabbak, csakhamar a jég elszakadása után a vízbe ugrottak, s nagy bajjal bár, de mégis kihaloltak az északi partra. A habozókat befel vitte a szél. A vörösbereyi halászok közül benszorult két ember esti órákban menekült ki a galyai szőlőhegyeknél, — de éjjel is sokan benn maradtak a más falubeli halászok közül, s még másnap is tüntek fel majd egy, majd más ponton emberek, kik még jégtáblán bolyongtak, s kivetető utat sehoh sem találtak. Nem buktak-e közülük többen a vízbe, nem tudhatni.

(Gyilkosság Erdélyben.) Mint a „K-k“-nak írják, decz. 22-én reggel a város felső végén levő császári vámházban a vámost és vámszolgált fejszélő összevagdala eszméletlen állapotban, vérben fetregve találták. E vámház a város szögletét házaitól egy puskalövésnyire fekszik. Még éjjelkor egy borgói kereskedő vámost fizetett. Éjjel utáni két órákor a sorompók mellett lámpák még világítottak. Virradatkor a vámszolgá testvére a határról mint erdőpásztorjőve, befordult a vámházhoz, hol testvérét és gazdáját összegyilkolva találta. Azonnal jelentést tett a rendőrségnek, s ez munkához fogott, de még anélkül, hogy nyilvánosság elő hozható gyanuja is volna a gyilkos tettesek felől. A nép szája burgó-rusiákat gyanúsít. Anyai tény, hogy a gyilkosság rablási czélból vitetett végbe. A gyilkoltak semmi adatot nem bírnak nyújtani, folyvást eszméletlen kívüli állapotban levén. A vámszolgá már is hadlokol, s vallása tartartása szerint, levén oláh, két gyertyát szertartás kezében. A zsidó vámos sem élhet sokáig. Az elrablott pénzüsség alig néhány forint lehet, mert a keddi hetivásári vámoszetlet már elszállították. Néhány font gyertyát is elvittek a rablók. Az esemény okozta rémület nagy.

(Az adó-exekucziók hivatalos egybeállításáról) látjuk, hogy a közelebbi öt év alatt, hazánkban, minden évre, középszámmal 1,797,900 katonai exekuczió, és 103000 zálogalási eset fordult elő. Noha az Erdélyben és a kapcsolt részlek-

ben előfordult esetek nincsenek is beszámítva: e szám mégis nagyobb, mint az egész birodalomban előfordult exekucziók összes számának fele.

(Halálhíradó.) Jeszenszky Lajos, több mege volt táblabírája, rendíthetlen hazafi és jószívű emberbarát, e hó 2-án elhunyt. Halálát egy szerencsétlen véletlen okozta, ugyanis, a mint saját háza előtt egy terhes kocsi elől ki akart térni, a 75 éves agy elslíktolt s oly szerencsétlenül esett, hogy pár óra múlva meghalt. Béke hváira!

Nemzeti színház.

Péntek, decz. 30. „Montjoie.“ Dráma 5 felv. Irta Feuillet Oktáv. Ford. Deak Farkas.

Szombat, decz. 31. „Faust.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerz. Gounod. Ez előadás a nemzeti színház nyugdíjintézet javára volt szánva, de mint a jelenvolt közönség csekély száma után következethetjük, az említett célra nem hozott be valami fényes jövedelmet.

Vasárnap, jan. 1. Előszőr: „Téli regé.“ Színmű 5 felv. Irta Shakspeare. Ford. Szász Károly. A nagy költőnek e darabja nem azok sorából való ugyan, melyek tökéletességük által számára a halhatatlanságot kiválták; de a jelen mű is, melyet Shakspeare utolsó művének tartanak, magán hordja azon fényt, melyet csak lángszellem áraszt-hat, s erőteljes alakjainál, az emberi természet követhetése, hű rajzolása által, bő alkalmat nyújt a színészek ereje kifejtésére s a nem felületeségeket kereső szemlélőnek a gyönyörködésre. A nemzeti színház erőt és költséget nem kimélve méltólag iparkodott színrehozni a nagy művet, mely a „Szent-iván-éji álom“-nak ha nem is egyenértékű vetélytárs, de mindenesetre érdekes mellékdarabja.

Hétfő, jan. 2. „Téli regé.“ Színmű 5 felv. Shakspeare után ford. Szász Károly.

Kedd, jan. 3. „Téli Vilmos.“ Opera 3 felv. Szerda, jan. 4. „A házasság rokkantjai.“ Vigj. 3 felv. Írták Dumanoir és Lafargue. Magyaritá Feleki.

Csütörtök, jan. 5. „Álarozos bál.“ Opera 5 felv. Verdítől.

Szerkesztői mondanivaló.

7474. Darócz. K. J. Igen sajnáljuk, hogy kedveso hírrel még nem szolgálhatunk. Minden alkalmat megragadunk, s az ujjaban ajánlott utakat is megkísérleljük. Rosz idők járnak még az efféle vállalatokra.

7475. Szerednye. D. J. Legfőbb két eredeti fotogramot küldhetünk. A kívánat más teljesítése lehetetlen. Fogadjja szives üdvözlöletünket.

7476. A.-Szuhá. M. B. A lapokat rendszeren küldjük. A „rege“ valószínűleg későbbre maradjon.

7477. Kigyosy (Bereg). F. J. A közleményt érdekesnek találjuk, s köszönetet mondunk érte. Bár minden vidéken így érdeklődnek az értelemesek a helyi történettel.

7478. Darány. M. I. A külön lenyomatok iránti ohajtás, ha a metzer meggyvan, teljesülni fog.

7479. Munkács. R. P. A. M. Ember Könyvtár“-ból csak egy fty folyam (4 kötet) jelent meg 1862-63-ban. A folytatás jobb időkre halasztottat.

7480. Privigye. A. Gy. A beküldött képek közül az egyik nem sokára meg fog jelenni; a többi bármikor visszaszolgáltatjuk. A szent kép 36,000 külön lenyomatra nyomdai nehézségek miatt nem vállalkozhatunk.

7481. Dezs. P. F. Visszaküldjük.

7482. Rékas. Dr. Sz. A lapok dolgát ohajtása szerint elintéztük.

7483. Sylvester estén. Későn érkezett.

7484. Cs.-Palota. K. G. Az előzetes mellő irt jegyzetot olvastuk, s igazságtalannak találjuk. Ugyan számlálja meg, összes 11 évi folyamunkban, hány falusi néptánító arczképét találja on? A mi ohajtásunk szerint sokkal többnek kellene lenni, mindazáltal figyelemmel fogadunk minden észrevételt, ha még oly váratlan is.

7485. Zenta. Gy. I. A kis füzetet köszönettel vettük s érdeklő olvastuk. Ama lap illető számat valamiképen megszerezük, amár 4-5 év óta egy betit sem láttunk belőle. Mintha csak Chinában jellenék meg.

7486. Lela. G. L. Szilágyi Erzsébet egy arczképét (a gr. Teleki József nagy történelmi munkájában látható rajz után) ugyan már közölte lapunk, azonban az ön által ajánlottat is érdekes volna ismerni, s tudni, mennyiben érdelemi meg a hiteles és „eredeti“ nevet.

7487. Fereczkó. T. F. Azon vita be van fejezve lapunkban. A többi zsvizeskedjen az illető forum előtt eldönteni.

7488. Kajtor. L. S. A választott tárgyak eléggé érdekesek, csupán az előadás igen pongyola s az adatok hiányosak.

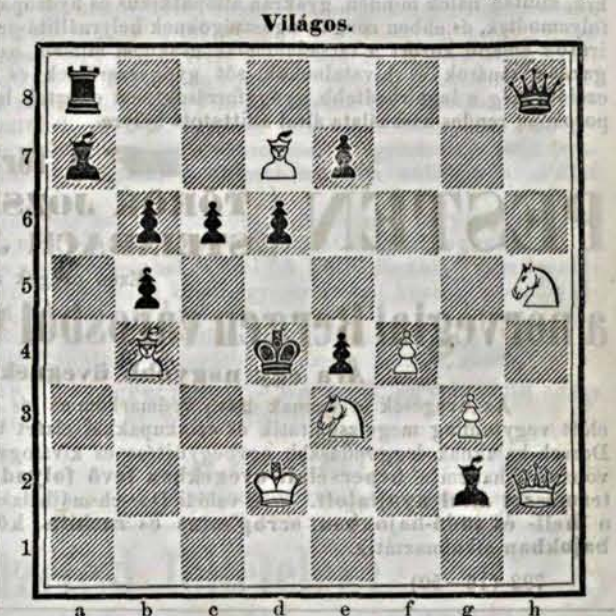
7489. Pápa. Cs. E. Nem nyilvánosság elé való magánügy, mely az illető kor határai között intézendő el.

7490. Markófalva. O. I. K. A két cikknek talán hasznát fogjuk venni. — 12 évi törzselőfizetőink jegyzékét összeállított, nekünk is ohajtásunk s kiadó-vivatalunkkal már értekezünk e tárgyrol. A dolog óriási nehézségekkel jár. Néhány száz katalogust s több százezer nevet kell végig olvasni, hogy eredinyméhez jussunk. Azon vagyunk, hogy ezét érjünk.

7491. Keresztes. K. K. A kívánt szám elküldetett. Mémelékleteket nem adhatunk: lapjaink olcsóra szabott ára (melynek még azonnalul egy ötödénél nagyobb részét a bélyeg és posta nyeli el) nem enged meg ily czéltalan fényüzést.

SAKKJÁTÉK.

262-ik sz. f. — Vész J. A. tanártól (Budán).

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

A 257-dik számú feladvány megfejtése.

(Szerző megfejtése szerint.)

Világos. Sötét. 1. H h 4 - f 3 . . . . . B b 8 - b 7: 2. V h 2 - d 6 . . . . . H e 4 - d 6: 3. H g 8 - f 6 ♗ mat.

Helyesen fejtettek meg. Veszprémben: Filop József. — Nagyváradon: Pál Rezső. — Szegeden: Molnár Gábor. — Pécsen: Ambrózy György. — Órái pusztán: S. Gy. (az előbbi is). — Miskolcon: Örmény József. — Sz.-Királyi Szabadjár: Fürst Sándor (az előbbi is). — Tállyán: H. Nagy Lajos. — Verbecsön: Nagy Ildai Ferencz (a 256. sz. f. is). — Pesten: Rózságyi Márton. — Högyszéy Pál. — A pesti sakk-kör. — (A következők lépések is cizhöz vezetnek: 1. H - f 6 ♗ 2. V - d 6 ♜ 3. V - d 4 ♗ mat.)

(Figyelmeztetés.) A legujabb minta szerint készített s 7 évre szóló magyar-német szövegű álladalmi és községi adókönyvecskék, — több rendbeli tudakozásra — minden megkivánatott mennyiségben kaphatók. Pesten, egyetem-utca 4. sz. a. — 100 db. ára 3 forint.

Melléklet a „Füles Bagoly“ humorisztikus és satirikus képes hetilap mutató-vány-lapja, — egyedül a budapesti t. előzetők számára.

TARTALOM.

Nagy Mihály superintendens (arczkép). B. — Vigan e rövid életben. Szemeré Miklós. — Egy nóta meséje (folyt.). Hirlapirodalomunk a 19-ik században (folytatás). Szivany József. — A pesti alsó dunai kőpárt építése (képpel). — A kínai törvénykezés (képpel). — Elstüdyét falvak a Fertő mentén. Peaty Frigyes. — Népszéru képek az életből. Borky Gusztáv. — A gazdasági gépek gyártása Angolországban. E. L. — Egyfelv. — Tarház s Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felölös szerkesztő Pákh Albert. (Lakik magyar-utca 1. sz.)

HETI-NAPTÁR.

Table with columns for months (Hónap), days of the week (Nap), and specific dates. It includes details for Catholic and Protestant calendars, and lists various religious and public events for the month of January 1865.

A Vasárnapi Ujság tizenkettedik évfolyama.

Előfizetési fölhívás

VASÁRNAPI UJSÁG

POLITIKAI UJDONSÁGOK

1865-dik évi folyamára.

Az idő kerere gyorsan forog. Azon vesszük észre magunkat, hogy ime azon kedves költés áll előttünk, a „Vasárnapi Ujság” tizenkettedik évfolyamára felhívunk az olvasó-közönség figyelmét.

Nem ok nélkül írjuk vastagabb betűkkel a „tizenkettedik” szót. Mily csekély szám, s mégis mily nagy idő egy magyar irodalmi vállalat életében! S ezen aránylag hosszú idő még feltűnőbb lesz, ha azon nálunk ép oly ritka esetre gondolunk, hogy most is ugyanazon szerkesztői és kiadói nev-k szívesen a törzs-előfizetők tisztos seregéhez s az időkben fölnevekedett új olvasói nemzedékhez, a kik 12 év előtt a legelső fölívást bocsátották közre.

Az elnyomott hangulat dacára a benső lelkesedés meleg napjait éltük akkor! A „Vasárnapi Ujság” felkaroltatása korszakot képez időségi sajtónk történetében. Egészen új mozgalom és pezsgő élet támadt az irodalomban, s szívesen örvendünk volna, ha a velünk és nyomunkban támadt hasonlóságok hosszú, boldog életre hoznák magukkal ért és képességét. De majdnem annyit halunk, mint születésnek voltak kényeszeri tanúi. S most már csak a túlvilág néma státiójából intégetnek felénk az egykori pályatársak, a Budapesti Virszhang, Napkelet, Magyar Néplap, Képes Ujság (Werfer), Budapesti Képes Ujság (Vahot), Két garasos ujság, a magyar nép ujsága, Kalauz, Hirmondó, Trombita stb., nem is említven egy csoport hasonlirányú folyóiratot, szépirodalmi és divatlapot, melyek némelyikénél magunknak is volt részünk.

S midőn a holtakról megemlékezünk, nem az előlöknek akarunk tömjéni gyujtani. De azt hisszük, hogy nálunk végre e tekintetben is szilárdulni kell a viszonyoknak. Mert valóban sem az írói osztály, sem a közönség kitartási, állandósági jellemét nem ragyogtatja igen kedvező fényben azon tapasztalat, hogy míg a külföldi előhaladottabb nemzetieink egy-egy időszaki közlőny igen gyakran évtizedekre, 60-80, sőt 100 évre is visszavivheti születése napját, addig nálunk a régi idők szép kezdeményeit mind elsodorta vagy az emberek közönye, vagy az idők vihára, s azon mai lapjainkat, melyek élete egy évtizeden túl nyúlik fel, felküzünk újrain is előszámlálhatjuk.

A „Vasárnapi Ujság” az utóbbi években a közönség kivételét képezte fel magát. Szakadalan törekvése az volt, hogy az irodalom fölfele erősben meggyökerezve, az iránta táplált igényeknek mindinkább megfeleljen, s azon olvasó-közönséget, mely élete első szakában oly bízalommal szereltetett köréje, mind e mai napig megtartsa, még pedig minden mézes madzag, mesterkedés és vásári fogások nélkül, sőt itt-ott talán némi ellen-séges elnyomási iparkodások dacára.

S vajjon minek köszönheti a két testvérrel, hogy törekvéseit legnagyobb részben elismert siker koronázta? Nézetünk szerint a „Vasárnapi Ujság” és „Politikai Ujdonságok” életének s hasznának titka leginkább abban rejlik, hogy

1) komoly, férfias akarat gondolta ki, s a kor elutasíthatlan követelése hozta létre;

2) kitűzött mivellettő irányát, hazafini szellemét s népszerű modorát mind végig megtartotta, s amár tartalmai s technikai javításokra minden kedvező alkalmat fe használ, minden ok nélküli változtatásokat kerül, s inkább bizonyos megállapodottság és állandóság által kívánja hiteltel fenntartani. Előadásában sem népies együgyűséggel nem akarja untatni a magasabb imodorhoz szokott közönséget, sem érthetetlen nem kíván lenni a kevésbé gyakorlott olvasó előtt;

3) valódi szükségét pótol, s a két lap tartalmai felosztása e szükségnek igen czélszerűen felel meg. Mert míg a mindig több művészi becsesel bíró, képekkel illusztrált „Vasárnapi Ujság” az emberi ismeretek széles mezejét a legnagyobb változatosságban szedi virágait s a meztölég hat észre és szívre; addig a „Politikai Ujdonságok” kül- és belföldi krónikája világos, értelmes szemlékben ismerteti meg a közönséget a világ politikai s tarsadalmi eseményeivel; s mindezt

4) oly oleso aron teszi, hogy a hozzáférhetősé a szegényebb sorú emberre nézve is lehetővé válik, a ki kevés pénzért néhány év alatt az ismeretek oly bő tárházára tesz szert, hogy ez akár egy kis kö-vytárnak is beillendik.

Ezek azon titkos háverők, melyek által a magyar közönség részvétét megnyernünk s megtartanunk sikerült. S a mily örömet jövőnk e részvétet hálásan elismeri, szintoly élénk felhívást látunk abban arra, hogy vállalatunk életének biztosítására a jövőre nézve is minden erőket felhasználjuk.

S e néhány szó magában foglalja öv évre szóló egész programunkat is. Egész általánosságban mondott ígért, melyet annak idejében a részletek fognak igazolni. Az év fordulópontján melegen üdvözöljük tehát ismét lapjaink régi s új jó barátait. Újra fölkerjük szellemi munka-társainkat, hogy becses hozzájárulással továbbra is segítsék elő közös czéljainkat. S fölkerjük különösen régi tisztelt gyűjtőink, vállalatunk anyagi előmozdítóit, kiknek közreműködése nélkül szellemi törekvéseink is hajtörést szenvednének, hogy lapjaink ügyét ezental is az elismert régi buzgalommal fölkarolni sziveskedjenek.

Közös utainkat még mindig a hit s remény világítja meg. S a „Vasárnapi Ujság” munkái sít dmi s hatni akarnak, míg hangos hirdetői lehetnek ama „jobb kor”-nak, mely után buzgó imádság epedez mindnyájunk ajakán.

Pest, deoember elején, 1865.

Heckenast Gusztáv,
kiadó-tulajdonos.

Pákh Albert,
felelős szerkesztő.

Előfizetési föltételek:

a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt, postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordva)

Egész évre (Január—december) . . . . . 10 forint.

Félévre (Január—június) . . . . . 5 „

Csupán Vasárnapi Ujság:

Egész évre (Január—december) . . . . . 6 forint.

Félévre (Január—június) . . . . . 3 „

Csupán Politikai Ujdonságok:

Egész évre (Január—december) . . . . . 6 forint.

Félévre (Január—június) . . . . . 3 „

Tíz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tisztelet-peldánnyal szolgálunk.

A pénzes levelek bérmentes küldése kériük.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala.

(Pesten, egyetem-utca 4-ik szám.)

A nem mind a két lapra t. cz. előfizetőket kériük értelmesen kiírni, csupán Vasárnapi, vagy csupán Politikai lap küldessék-e?

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott sajtó nyomdájában Pesten, 1865 (egyetem-utca 4-ik szám alatt).

3-ik szám.

Tizenkettedik évfolyam.

Pest, január 15-én 1865.

Előfizetési föltételek 1865-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft. Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Félévre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg, 1863. november 1-től kezdve: Egy, négyszer hasábjott petit sor ára, vagy annak helye egyszeri ígtatásnál 10 krba; háromszor- vagy többszöri ígtatásnál csak 7 krba számíttatik. — Külföldre nézve kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad, Hamburg és Altonában: Haasenstein és Vogler. — M. Frankfurban: Otto Mollin és Jaeger könyvkereskedés; Bécsben: Oppelk Alajos. — és Pesten: a kertész-gazdasági ügynökség is. József tér, 14. sz. a. Bélyeg-díj, külön minden ígtatás után 30 ujkr.

Várad Szabó János.

(1783—1864.)

Ha megemlékezünk koronkint irodalmunk uttóiról s a közélet különböző pályáinak vezérérfiairól: illőnek találjuk fölkeresni emlékeit azon emelkedettebb szellemű hazánkfiainak is, kik a hazai nevelés-ügy jobbra fordultának első alapjait megvetették. Ily férfiú volt az, a kire ezuttal hívjuk fel az olvasó figyelmét.

A mult század utolsó negyedében a hazai előkelőbb s műveltebb családoknak nem kevés gondjába került, gyermekeik mellé oly nevelőket találni, kik maguk is az akkori európai műveltség színvonalán állva, a nevelés-oktatás magas eszméjének némi nemzeti alapokon megfelelni képesek lettek volna. Külföldi nevelők egész serege árasztotta el fő-uraink házait, mit teljesen kárhóztatni talán nem is lehetett, ha meggondoljuk, hogy hazánkban akkor a szellemi művelődés s különösen a köznevelési és tanrendszert még alig bontakozott ki a középkor békőiből s a nemzet még később is hiában várt az 1792-ki országgyűlési tudományos kiküldöttség munkálatainak életbeléptetésére. Azon ifjaink pedig, a kik a külföldön virágzó tudományosság fokára emelkedve, a szellemi műveltség terjesztésére szentelték magukat, a magán nevelői állomásokat csak alárendelt eszköznek, legfőleg átmeneti hidaknak tekintették valamely nyilvános tanári vagy lelkesítő állomás elnyerésére.

S így történt, hogy a jobb családok gyermekeinek nevelése gyakran oly képzetlen, félművelt egyének kezeire került, kik mostoha viszonyaik következtében jó formán iskoláikat sem végezheték el, s maguk is inkább még nevelendők lettek volna.

E körülmények nem csekély aggodalmat okoztak jobb érzésű magyar uri házaiknál, s ezek között különösen néhai id. báró Vay Miklós tábornoknak s hozzá méltó, magas műveltségű nejének. Csak a legközelebbi időkben közölté néhány hazai lap ez utóbbinak, a bár külföldi származású, de egész lelkével a hazához hű, magas szellemű hölgy-

nek életrajzát s naplóját. E naplójában b. Vay Miklósé egy helyen többi között ezeket írja: „Szeretve tisztelt, minden nagy és közhasznu eszméért lelkesülő férjem, ki korát megelőző, már régen gondolkodott arról, mikép lehetne gyermekeinket valódi emberien nevelni, a szívet és elmét arányosan, valamint a tudást, képességet és akaratot öszhangzóan kiképezni. S nem is kerülhet el figyelmét az e század elején jelentőségre emelkedett Pestalozzi-féle tanmódszer. Szülőföldemről (a nemes báróné Baden nagy-

SZABÓ JÁNOS.

Várad Szabó János — kiról a fentebbi naplóban szó van — 1783 aug. 27-én Zemplénmegyében Szilvás-Ujfaluban született. Hat éves korában a szülői háztól egyik rokonához vitetett, honnan később további kiképzetése végett Sárospatakra adták, melynek kollegiumában a gymnáziumi és akadémiai tanulmányokat elvégezte. Épen a külföldi egyetemekre készült, midőn b. Vay Miklós tábornok családjával megismerkedett, s ettől nem sokára — 1807-ben — a kiskoru Miklós és Lajos bárófiak mellé nevelőül meghívott. Hogy e hivatásának méltóan megfelelhessen, s hogy magát oktató-nevelővé teljesen kiképezze, a nemes báró Szabó Jánost előbb külföldre, nevezetesen a heidelbergi egyetemre küldte saját költségén, hol az utóbbi három egész évet töltött. Hogy szorgalma és tudományossága által ott is kitiint, többi között egy latin nyelven írt pályamunkája: „Descriptio Persici imperii”*) tanúsítja, mely a bádeni nagyherceg által kitűzött jutalmat nyerte s 1810-ben jelent meg Heidelbergben. Ezen 198 lapra terjedő tudományos munka által némi hírnevet szerzett magának Szabó János, azonkívül tudományos jártasságáról s előadási képességéről más alkalomkor adott nyilvános bizonyosságot. — Pestalozzi tanmódszárát elmeletét elsajátítván, az egyetem szünetiben Németország több híres tanintézetét s növeldéjét is meglátogatta. 1813-ban személyesen kereste fel Sveiczban Pestalozzi nagyhirű yverduni intézetét, hol angol, francia, orosz, porosz, spanyol, sőt amerikai nevelőgyakornokokkal szövetségben, a jeles tanrendszerral gyakorlatilag is megismerkedett.

Eltelven a kiszabott idő, az 1811-ki év nyarán hazájába tért vissza Szabó János, hogy azt, a mit tanult és tapasztalt, növen-

*) Ezen munka teljes címe: „Descriptio Persici Imperii, ex Strabonis tum ex aliorum auctorum cum illo comparatorium fide composita, auctore Joanne Szabó Hungaro. — Commentatio, cui in certamine literario Academiae Heidelbergensis d. 22 novembris 1809 Proemium a Magno Duce Badarum constitutum amplissimum Philosophorum ordo adjudicavit. Heidelbergae 1810.